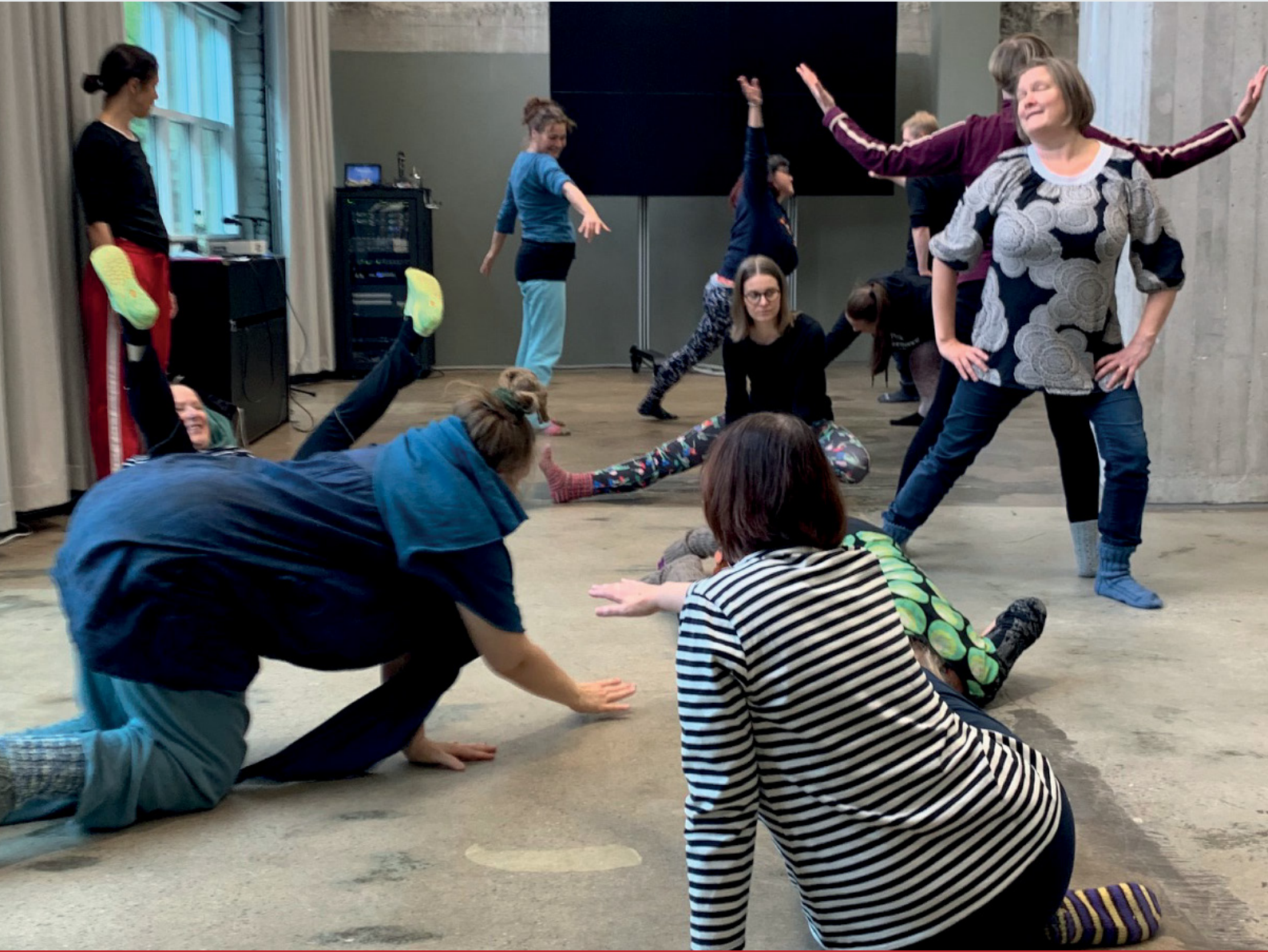

TARU-SANOMAT

 Metropolia

Toimittaja Päivi Rahmel

Tarinateatteri ja taiteelliset menetelmät opetuksessa

Sisällys

- 3 Toimittajan palsta
Päivi Rahmel
- 4 Narratiivisuus kokemuksena
Sinikka Vaara
- 7 Kuvallista todentamista
Päivi Rahmel
- 10 Ensimmäisiä kokeiluja koulussa
TARU-koulutuksen opettajat
- 17 Kehot kertovat
Päivi Rahmel
- 20 Tarinallisia projekteja
TARU-koulutuksen osallistujat
- 46 Musiikki antaa siivet tarinateatterille
Päivi Rahmel
- 49 Pieniä uutisia
TARU-koulutuksen osallistujat
- 54 Läsnaolo opeteltavana taitona
Päivi Rahmel

TARU-SANOMAT

© Metropolia Ammattikorkeakoulu ja tekijät 2021

Julkaisija: Metropolia Ammattikorkeakoulu
Toimittaja: Päivi Rahmel
Layout ja taitto: Mainospalvelu Kristasta Oy,
Krista Jännäri
Kansikuvat: Päivi Rahmel

Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja
OIVA-sarja 47
Helsinki 2021

ISBN 978-952-328-324-4
ISSN 2490-2055

www.metropolia.fi/julkaisut

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä pois lukien julkaisussa olevat kuvat.

Tämä julkaisu on tehty Opetushallituksen rahoittamassa täydennyskoulutuksessa TARU4 – Tarinateatteri ja taiteelliset menetelmät opetuksessa yhdessä koulutuksen opettajien ja osallistujien kanssa.

 Metropolia

Olet avannut ainutlaatuisen ja ainutkertaisen lehden, TARU-SANOMAT. Se, miten olet tämän lehden löytänyt, pitää sisällään jo monta tarinaa ja juuri tarinoiden äärelle olet tämän löytösi myötä päätynytkin. Lehti on syntynyt Metropolia Ammattikorkeakoulun toteuttaman ja Opetushallituksen vuosina 2020–2021 rahoittaman TARU – Tarinateatteri ja taiteelliset menetelmät opetuksessa -koulutuksen myötä. Näihin sanoimiin on sanoitettu narratiivisen pedagogiikan ajatusta sekä tarinateatterin ja taiteellisten menetelmien soveltamista koulutyöhön opintojen eri asteilla. Täältä löydät virikkeitä tarinateatterin pedagogiseen soveltamiseen ja taiteen käyttöön opetuksen elämyksellisyyden rakentajana. Tekstit tarjoavat myös mahdollisuuden oman opettajaidentiteetin pohdintaan. Julkaisun muodoksi valikoitui aikakauslehtimäinen tuotos yhteistyössä täydennyskoulutuksen osallistujien kanssa. Löydät Taru-Sanomista myös vinkkejä siihen, miten lehden muotoa voi hyödyntää osana tarinallisuuden vahvistamista opetuksessa.

Tämän koulutuksen ja Taru-Sanomien ajankohtaisuus on huomattava, koska korona on pitänyt kohtaamista ja kokemuksellisuutta pihdeissä. Koronan myötä on vauhdittunut verkkovälitteinen oppiminen ja sen toteuttaminen on rynnistänyt pedagogiikan etulinjaan. Tarinallisilla ja taiteellisilla lähestymistavoilla halutaan tarjota lisävoimaa ja joskus vastavoimaakin digitaalisen opetuksen rinnalle ja sen tueksi. Kehomme ja mieleemme huutavat myös fyysisen kohtaamisen nälkää ja tässäkin koulutuksessa koettuna juhlivat sen mahdollistumista pitkän tauon jälkeen. Pelkkä yhteentuleminen ei vielä ihmeitä tee, mutta hyvät tarinat mahdollistavat niitä.

Tarinateatteri, joka on ollut yksi keskeinen työtapa prosessimme varrella, kutsuu jokaista tarinan kertojaksi, niin oppimiseen kuin koko elämään liittyvien tapahtumien näyttämöille. Herkkä ja tarkka kuuntelu ja kysymystemme kohtaaminen mahdollistavat sellaista luovuuden, uteliaisuuden ja oppimisrohkeuden syntymistä, mikä tuo ilon siivet selkäämme ja opimme enemmän kuin koskaan kuvittelimmeakaan mahdolliseksi. Oppiessaan tarinallisessa ja taiteellisessa ympäristössä, jokainen saa tukea kasvulleen tulla juuri häneksi, oman elämänsä päähenkilöksi.

Oman ammatillisen ja henkilökohtaisen identiteettimme muovautuminen kehkeytyy läpi elämämme. Opettajakin voi tulla yhä enemmän omaksi itsekseen ja yhä ja alati uudistuvaksi pedagogiksi. Siltä matkalta on koottu kaikki tämän lehden kertomukset opettamisen arjesta ja tarinallisista prosesseista.

”Jätä jälki, kerro tarina” Bruner, J.

Juuri nyt on kaikki mahdollista. Tervetuloa tarinoiden maailmaan!

P.S. Aiheesta löytyy lisää Taru-koulutuksiin liittyvältä sivustolta <https://taru.metropolia.fi/>.

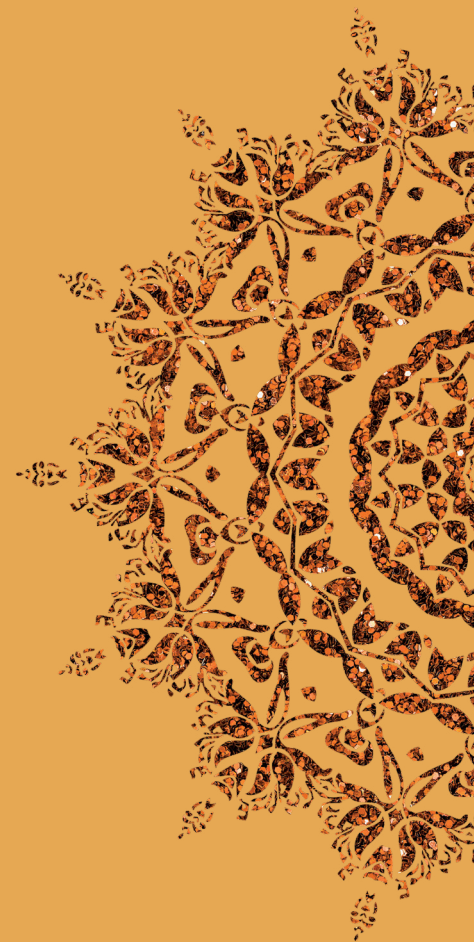

PÄIVI RAHMEL

KM, TO (STOry), psykodraama- ja tarinateatterikouluttaja TEP, narratiivinen valmentaja WBSEC.

Tarinallisen pedagogiikan kehittäjä ja luovien ryhmäprosessien kehittäjä.

TARU-koulutusten vastuukouluttaja.

Teksti: Sinikka Vaara

Osa Tarinateatteri ja taiteelliset menetelmät opetuksessa -koulutukseen osallistuneista opettajista päätösseminaarissa.

Narratiivisuus kokemuksena, tarinallinen ajattelu opetuksessa

Tarinallisuus opetuksessa vie ajatukseni välittömästi omiin kouluaikaisiin kokemuksiini ja erityisesti lukion historian opettajaani Kaukoon sekä kuvaamataidon opettajaani Mattiin.

Heillä molemmilla oli tarinan-kertojan kyky ja lahja. Kauko loihti syvällä miesäänellään ja vakaalla olemuksellaan historian tunnit meille rauhattomille elämännälkäisille nuorille eläviksi ja koettaviksi. Näiltä tunneilta ei kukaan koskaan halunnut olla poissa. Nämä tunnit olivat kuin elävöittävä

keidas lukion harmaan kivirakennuksen sydämessä, jossa sai hetken levätä osana ihmiskunnan historiaa ja sen erilaisia vaiheita.

Kuvaamataidon opettajani Matti oli puolestaan hyvin eläväinen kertoja. Kertoessaan hän liikkui paljon, välillä pysähtyen ja piirtäen lähes hurmioituneena liitutaululle, elävöittäen kuvilla kertomaansa tarinan erilaisia elementtejä ja kulkua. Ajoittain hän kaappasi intensiivisellä katseellaan meidän kuvislaisten huomion, maadottaen meidät tähän hetkeen taiteen maailman sisällä. Hä-

**Kuvat, tarinat
ja musiikki puhuvat
taiteen kieltä ja
koskettavat suoraan
ihmisen sielua.**

nellä oli kyky lennättää mieleemme kaukomaihin ja erilaisien kulttuurien rikkauksiin; taikuuden ja ihmeiden äärelle.

Kiitollisuus kulttuurisen perustan rakentumisesta

Mieleeni nousee myös syvä kiitollisuus, nyt etäältä katsoen sitä, kuinka päiväkotit, ala-aste ja yläaste sekä lukio ovat rakentaneet ja ruokkineet vahvasti minun taiteellisen ja kulttuurillisen minäni perustan syntymistä ja rakentumista.

Varhaislapsuudessa ja kouluiässä olin myös uskollinen seurakunnan pyhäkoulussa kävijä. Kuuntelin hartaana pyhäkoulun opettajan kertomuksia Raamatusta ja katsoimme kaikki yhdessä kauniita kuvia ja kuvatauluja, joskus saimme kuvia myös mukaamme. Koulu ohjasi meitä pieniä myös lukemaan ja esiintymään. Minä luin ahmimalla kirjoja, lausuin runoja ja kirjoitin kiitettäviä aineita, ja välituntisin loimme ja harjoittelimme pienoisenäytelmiä, joita opettajat antoivat meidän esittää tuntien alussa.

Elämäni lapsena ja nuorena oli tarinoissa ja luovuudessa elämistä, sen eri muotojen kokeilemistä ja muotoon saattamista. Opettajat ja koulu rakensivat ja tukivat myös vahvasti suomalaisuuden ja oman suomalaisen identiteettini syntyä sekä uskoakseni loivat pohjaa sille, että itselleni on yhä hyvin tärkeää, että taiteet ovat elämässäni elävästi mukana vieläkin. Elämäntarinani prosessissa on keskeistä tämä edestakainen liike omien sisäisten kuvien maailmasta jaetulle yhteiselle näyttämölle siirtymisien välillä.

Lapsuuden kertomukset ammatillisen suuntautumisen pohjana?

On jotenkin uskomatonta, että mielessäni voin hyvin elävästi palata näihin kouluajan kokemuksiin, aistia näiden opettajien läsnäoloa ja energiaa vieläkin, vaikka aikaa on kulunut näistä voimallisista tarinallisista ja taiteellisista hetkistä jo lähes 40 vuotta. Ensimmäistä kertaa elämässäni mietin, että voisikohan olla, että näiden tarinallisten maa-

ilmoiden vaikutukset ovat tiedostamattomasti ohjanneet ja johtaneet minua omista ammatillisissa valinnoissani ihmisen henkilökohtaisen elämän ja historian, sairauden ja kärsimyksen, tarinoiden, kuvien, teatterin sekä ohjaamisen ja opettamisen maailmoihin.

Syvästi kiitollisena mietin sitä, kuinka tärkeitä nämä opettajat ovatkaan itselleni olleet ja kuinka tärkeä heidän roolinsa onkaan ollut elämässäni ja ammatillisissa siirtymissäni: sairaanhoitajasta terapeutiksi, terapeutista taiteilijaksi ja taiteilijasta esittävään taiteeseen ja kulttuuriin, ohjaamiseen ja opettajuuteen.

Henkilökohtaisen narraation rakentuminen

Olen vasta syventymässä tarinallisuuteen ja narraatiivisuuteen käsitteellisenä ja hyvin laaja-alaisena ilmiönä. Arjessa pääasiallisessa työssäni terapeutina olen päivittäin läsnä ihmisten elämän tari-

noissa ja kuuntelen millaisia tarinoita ihminen kertoo itselleen. Osa-aikaisessa opettajan työssäni pyrin luomaan ihmisille mahdollisuuden kertoa tarinoita heidän omasta elämästään ja kokemuksistaan. Millaista narraatiota ihminen on elämässään elänyt ja elää parhaillaan. Miten näillä tarinoilla on mahdollista eheytyä,

rakentaa identiteettiä sekä uudistaa mielen rakenteita. Usein ihmisen on täytynyt kulkea pitkä matka ennen kuin hän pääsee omien todella merkityksellisten tarinoidensa äärelle ja uppoutuu niiden transformatiiviseen kasteeseen ja imuun. Visuaaliset, kuvalliset tarinat elävät myös päivittäin työssäni. Kuvat samoin kuin tarinat ja musiikki puhuvat taiteen kieltä ja koskettavat suoraan ihmisen sielua ja ovat kuningasteitä tiedostamattomaan.

Minua kiehtoo näkökulma siitä, millainen on minun sukuni tarina, mitä tarinoita minun perheessäni kerrotaan, millaisia ovat ne tarinat, joihin aina vaan perheen tai suvun kokoontuessa palataan uudestaan ja uudestaan. Millaista tarinaa minä kerron itsestäni vuosi tai jopa vuosikymmeniä toisensa jälkeen tai millaisista tarinoista ihmiset haluavat pitää kiinni ajatellessaan minua tai suhdettaan minuun? Tai minä heihin.

Työssäni terapeutina olen päivittäin läsnä ihmisten elämäntarinoissa.

Mietin mitä tarinallisuus ja kokemus ovat, mitä on tarinan kertominen ja onko kuulija sille vastaanottavainen. Onko tarinan kertominen oikea- aikais- ta ja/tai oikeassa paikassa.

Rakennanko monologeja, joita kukaan ei halua kuunnella?

Itse jouduin hiljattain pakotetun kuuntelijan asemaan. Olin hammaslääkärin tuoliin sidottuna suu ammoisen auki täynnä painavia johtoja ja porako- neita. Olin monin tavoin avut- tomassa tilassa, oma ääneni tukittuna, naulattuna ham- maslääkärin ”kuuntelijan tuo- liin”. Hammaslääkärini aloitti hyvin pitkän ja vuolaan oman elämäntarinansa ja perheensä historian ja sukutapahtumien kertomisen, ylitseni, häntä vas- tapäätä istuvalle hammashoi- tajalle.

Hammashoitoni oli vaativa prosessi ja työ kesti puolitoista tuntia ja koko ajan hammaslääkäri kertoi omaa tarinaansa ylitseni. Välillä mietin, onko hän edes

työssään läsnä vaiko jossain täysin muualla, on- ko hampaani turvassa? Vasta työn valmistuttua hän huokasi ja ikään kuin huomasi minut potilaan sanoen: ”Nyt potilas joutui kuuntelemaan minun elämätarinaani”. Tämä kokemus pakotettuna kuuntelemaan, jossa ei voinut millään tavoin rea- goida oli itselleni hyvin uuvuttava sekä henkises- ti että fyysisesti. En olisi halunnut näitä tarinoita kuulla.

Mietin syyllystyinkö opettajana tai terapeutina itse tähän, että pakotan toisen kuuntelemaan ilman mahdollisuutta vastavuoroisuuteen. Rakennanko

ja kerronko monologeja, joita kukaan ei halua kuulla, koska olen itse niin innostunut tai mi- nulla on tarve kertoa. Pohdin myös sitä millaisista tarinoista rakentuu minun ammatillinen narratiivisuus; oma opettajak- si kehittymisen identiteettini ja kasvutarinani ja miten ohjauk- sessani ja opetuksessani voin lähteä luomaan oppilaideni kanssa puhdasta tarinaa, re- hellistä tarinaa, voimauttavaa

tarinaa, uuteen suuntaavaa ja toiveikasta tarinaa sekä yksityistä että yhteistä. ■

Millaisista tarinoista rakentuu oma ammatillinen narratiivisuuteni, oma identiteettini ja kasvutarinani?

Kuvallista todentamista

Artikkeli on syntynyt koulutukseen liittyneen kuvataiteen päivän inspiroimana ja pienenä muistiinpanona tästä taiteen lajin ikkunasta.

Tänään on värien päivä. Tila on täynnä papereita, silkkipapereita, väripulloja, veteen liukuvia ja liukumattomia pastelleja, rautalankaa, liimaa ja paljon lupaa kokeilla. Aloitamme ahdistusten purkamisella siitä, kuka osaa piirtää ja kuka ei. Tänään osaavat kaikki. Tänään ei ole kuvataiteen oikeaa ja väärää.

Papereille piirtey oman elämän mandalat. Ympyrä, jonka keskipisteessä olen minä tämän päivän väreineni, tämän aamun tunnelminen. Keskittynyt tunnelma täyttää huoneen. Minuuksien moninaisuus näyttäytyy kaikkien erilaisten kuvien kautta.

Seuraava kuva todentuu materiaalien vapaan käytön kautta isolle paperille. Tehtävänä on luoda kunkin ammatillinen maisema. Moninaisuus kukoistaa tässäkin tehtävässä, niin materiaaleissa, työtavoissa kuin mielikuvissakin.

Opimme katsomaan läheltä ja kaukaa, silmät auki ja silmiä siristäen. Etsimme kuvan liikettä ja hyväksyvää katsetta omaan kuvaan, itse tehtyyn, itsestä nousseeseen maisemaan. Kerromme projekteistamme kuviemme kautta ja jaamme kuviin konkretisoitunutta todellisuutta.

Taiteelliset menetelmät narratiivisessa pedagogiikassa

Taiteen monet muodot ovat reittejä omien ja yhteisten tarinoiden äärelle. Ne ovat myös tapoja ilmaista koettua ja koota elettyä. Usein ne jatkavat kerrontaa siellä, mihin sanat eivät riitä ja toisaalta rikastavat sitä, mitä sanat jo kertoivat. Ne monipuolistavat kerrontaa siitä, mitä on opittu ja kuka minä olen. Oma identiteetti löytää itseään ja ilmaisukanaviaan ja oppiminen saa monenlaisia värejä, liikettä ja ääntä sanojen rinnalle.

Päivän vieraileva kouluttaja TaM, kuvataideterapeutti **Hanna Hentinen** antaa tilaa, kutsuu kokeilemaan ja kannustaa arvostamaan suhteeseen omien ja toisten kuvien äärellä. Kirjassaan Taiderapian perusteet (Rankinen, Hentinen Mantere 2010) hän puhuu kuvataideterapian näkökulmasta kuvataiteeseen, piirtämiseen, maalaamiseen ja itsensä ilmaisemiseen.

Koulutuspäivässä etsimme kuvia, jotka johdattavat myös tarinan kerrontaan ja antavat siten uuden mahdollisuuden kerronnan aiheiden löytämiseen. Hanna kertoo, miten kuvan tekeminen on yksi kerronnan kieli, jolla voi tuoda esiin oman visuaalisen ilmaisun kautta syntyvää tarinaa. Kuvallisen ilmaisun pedagogista ulottuvuutta kannattaa laajentaa piirustustaidon yli ja löytää laajempi visuaalisen ilmaisun kenttä jokaiselle. Kaikki eivät halua piirtää eivätkä koe haluavansa tai osaa-

Satu Kurvinen keskittymässä oman maisemansa löytämiseen.

vansa ilmaista vain piirtämällä tai maalaamalla. Monenlaiset materiaalit avaavat mahdollisuuksia rikkaampaan visuaaliseen ilmaisuun ja siten tämä kuvallinen laji avautuu useammalle oppilaalle.

Kirjassaan (Rankinen, Hentinen, Mantere 2010) hän avaa kuvataideterapian menetelmiä, joilla kehitetään luovuutta tehokkaasti ja monipuolisesti psykososiaalisesti turvallisessa ja innostavassa hengessä. Maalaamisen, piirtämisen, muovailun ja muun kuvailmaisun keinoin voidaan tavoittaa todellisuuden alueita, joille muuten on vaikea tai mahdotonta päästä. Työskentelyn edetessä taiteellisen toiminnan tuottamat elämykset ja oivallukset auttavat näkemään elämäntilanteita uusin silmin ja oivaltamaan tuoreesti omaa sisäisyyttä ja ihmissuhteita.

Keskustelu lisää merkityksellisyyttä

Hanna Hentinen avaa vielä alla olevien kysymysten kautta, miten monin tavoin kuvaa voi konkreettisesti tutkia, katsoa ja kohdata. Näiden pohdintojen kautta voidaan kulkea myös tarinoiden löytämiseen, luomiseen ja kertomiseen. Kysymys-

Kuvallista todentamista

ten luonne rakentaa hyväksyvää suhdetta omiin kuviin ja sitä kautta itseen ja omaan tekemiseen. Opettaja voi muokata näistä omaan työhönsä sopivia osuuksia.

Töiden jakamista pareittain

Töistä voi puhua pareittain esimerkiksi näiden kysymysten avulla:

- Mistä aloitit? Mihin ja miten lopetit?
- Mitä työskentelyn aikana tapahtui?
- Tapahtuiko yllätyksiä?
- Millaisia ajatuksia mielessäsi liikkui?
- Missä tekemisen kohdissa tunsit jotakin erityisesti?
- Mitä yritit tehdä ja työstää?
- Mitä odotit tai toivoit syntyvän?
- Mitä odotit työskentelyn alussa ja kuinka se muuttui?
- Mikä oli yllättävää työn syntyessä?
- Ilahduitko?
- Turhauduitko?
- Etäännytkö kuvan sisällöstä?
- Mikä auttoi jatkamaan? Mikä esti jatkamasta?
- Mitkä ohjeet tai feedback auttoivat?
- Mitkä ohjeet tai feedback vaikeuttivat?
- Toimitko itsellesi tyypillisellä tavalla?

Kuvasta tarinaksi

Kuvien tarkastelun kautta mennään visuaalisista teoksista kohti itselle merkityksellisiä tarinoita. Aluksi keskitytään katselemaan itse tehtyjä töitä rauhassa. Kiireettömästi.

Ohjaaja voi auttaa rauhoittumisessa visuaalisen havainnoinnin äärelle sanomalla esimerkiksi: "Sulje ensin silmät ja hengitä syvään. Rentouta silmien ympäristö ja otsalohkon alue. Voit laittaa vaikka kädet hetkeksi silmien päälle ennen kuin avaat silmät hitaasti. Katsele rauhassa omia töitäsi. Anna katseesi kulkea."

Kuvia voit katsella monin eri tavoin ja siten auttaa oppilasta rikastamaan suhdettaan omaan tekemiseensä. Kuvan katsomista auttavat erilaiset kysymykset, joiden avulla näkemiseen aukeaa uusia näkökulmia. Alla olevia kysymyksiä voidaan purkaa pareittain tai yhteisessä keskustelussa koko opetusryhmän kanssa.

Huomioi

Värit

- Mitä värejä näet?
- Miten koet nämä värit?

Liike, liikkeen suunta

- Millaista liikettä näet kuvassasi? (pyörivää – väreilevää – terävää jne.)
- Mihin suuntaan tai suuntiin liike kulkee? (ylös – alas – oikealle – vasemmalle – sisään – ulos jne.)
- Kokeile tehdä kuvan liikettä kehollisesti.

Muoto, muodot, keskeiset elementit

- Millaisia muotoja ja elementtejä näet?
- Miten ne sijoittuvat suhteessa toisiinsa?
- Jos kuvan elementit alkaisivat liikkua (kuten esim. Harry Potter-elokuvien taulut liikkuvat paikallaan), minkälaista liikettä kuvassa olisi?
- Jos kuvan sisältö olisi kohtaaminen tai pysäytetty kuva jostakin elokuvasta, miten kohtaaminen voisi jatkua?

Äänet, tuoksut

- Jos jostakin kuvan elementistä kuuluisi ääni, minkälaista ääntä se voisi olla?
- Kokeile ääntä tai erilaisia ääniä.
- Jos joku kuvan elementti osaisi viestittää jotakin, minkälaista viestiä se voisi lähettää?

Mari Jaakola soveltaa ja kehittää tarinallisia menetelmiä menestyksekkäästi erityisopetuksessa.

- Kuuntele kuvaasi. Jos joku kuvan elementti osaisi puhua, mitä se voisi sanoa?
- Kirjoita viesti, sana tai lause.
- Sanooko kuvaasi jotain tai puhuvatko siinä olevat elementit ja hahmot keskenään? Jos kaksi tai kolme kuvan elementtiä puhuisi keskenään, mitä ne sanoisivat?
- Kirjoita dialogi kuvan pohjalta.

Lopuksi:

- Mikä tuntuu nyt tärkeältä? Huomaa ainakin kolme kohtaa, jotka tuntuvat tärkeiltä ja vaikuttavat sinuun.
- Valitse työstäsi jokin kohta josta erityisesti pidät.
- Astu nyt kauemmaksi kuvastasi. Näyttääkö se nyt erilaiselta? Miten?
- Astu nyt lähelle kuvaasi. Miltä se näyttää ihan läheltä? Näetkö siinä jotain uutta tai erilaista?
- Kokeile katsella kuvaasi eri suunnista esimerkiksi ylhäältä päin. Mitä nyt näet?
- Entä miltä se näyttää jos käänät sen ympäri?
- Valitse nyt, miten haluat kuvaasi katseltavan.
- Haluaisitko muuttaa tai jatkaa kuvaasi? Miten?
- Mitä haluaisit vielä sanoa? ■

Lähteet:

Hentinen, H. (2021). Opetuspäivä TARU4 -Tarinatatteri ja taiteelliset menetelmät opetuksessa -täydennyskoulutuksen lähijaksolla: Opetusta kuviksi ja kuvista tarinoiksi ja tarinateatteriksi. Oulu 30.8, Helsinki 13.9.

Rankinen, M., Hentinen, H., Mantere, M.-H. (2010). Taideterapian perusteet. Duodecim: Helsinki.

Mietteitä omista tarinateatterikokeiluista

Minulla on luokka, jolle improvisaatio tai esimerkiksi draamaharjoitukset eivät ole kovin tuttuja. Olen lähtenyt rakentamaan tutustumistamme tarinateatterin maailmaan erityisesti leikkien pohjalta. Kuten Päivi Rahmel (2021) toteaa kirjassaan *Kerro, katsotaan!* luottamus on erittäin tärkeää rakentaa esimerkiksi opetusryhmissä, sillä naurunalaiseksi joutuminen rikkoo tietysti turvallisuuden kokemusta ja sen pelkääminen voi rajoittaa ainakin aluksi myös osallistumista.

Tarinoiden täytyy tulla kuulluksi kunnioitavasti ja lämmöllä, painottaa Päivi Rahmel. Olen tästä ehdottoman samaa mieltä. Koen, että tätä pyrkimystä kunnioitukseen ja lämmöllä suhtautumiseen olen luokkani kanssa toki rakentanut jo vuosia ja olennaista on tietysti toimia itse esimerkkinä. Koen, että luokassani on pääosin hyvä ryhmähenki ja oppilailta on pääosin turvallinen olo ryhmässä. Tätä tukevat omien havaintojeni lisäksi esimerkiksi säännöllisesti tehtävät sosiogrammit.

Vaikka lähtökohdat ovatkin siis melko hyvät, olemme silti kaikki uuden äärellä. Onneksi lapset ovat yleensä lähtökohtaisesti kiinnostuneita ja innostuneita uusista asioista. Ainakin nämä oppilaani. Leikkien tarkoitus on virittää ryhmää yhteiseen toimintaan. Niiden käyttö on toimivaa erityisesti ryhmää rakentaessa ja virheitä sallivan ryhmäkulttuurin luomisessa. Ilmeisesti Päivi Rahmelin

Ensimmäisiä kokeiluja koulussa

Opettajat ovat lähteneet kokeilemaan tarinateatterin virittämiä opetuskokeiluja uutta ja vanhaa yhdistellen ja omaan työtapaan sopien. Monet harjoitteista löytyvät Taru-koulutuksissa kootuista materiaaleista ja ovat löydettävissä osoitteessa www.taru.metropolia.fi.

kirjassa esitellyt leikit on koettu sellaisiksi, joita on helppo ottaa mukaan opetukseen. Näin kävi myös minulla. Kirjan neuvon mukaan olen aloittanut toiminnallisten hetkien mukaan tuomisesta oppitunneille, aiemmin toiminnallisuus on ollut hieman eri tavoin mukana.

Olemme kokeilleet oppitunneilla esimerkiksi assosiaatiotarinaa, josta oppilaat pitivät valtavasti. Tämä sujui erittäin hyvin ja oli oppilaiden mielestä kovinkin hauskaa. Samalla oppilailta tuli harjoiteltua tietysti virkkeiden muodostamista ja tarinan rakennetta, vaikkemme tähän aluksi tähänneetkään, vaan pyrimme vain kokeilemaan uutta ja pitämään hauskaa. Oma tavoitteeni oli myös, että kaikki uskaltaisivat osallistua tekemiseen, eikä siinä vaikuttanut olevan onneksi ongelmaa. Kaikki lähtivät mukaan innolla. Olemme myös harjoitelleet peiliä, joka sujui hyvin.

Olemme tietämättäni kokeilleet jo syksyllä viiden vaiheen tarinaa kirjallisena. Olemme pyörineet koko vuoden enemmän ja vähemmän tarinoiden ja niiden rakenteen ympärillä ja pyrkinet luomaan näistä monialaisia oppimiskokonaisuuksia.

Olemme myös harjoitelleet tietämättämme hieman näyttämökuvien kaltaista harjoitetta, joka esiteltiin kirjassa "alku- ja näyttämökuvat" kohdassa. Oppilaiden kirjasarjassa oli tähän roh-

kaiseva tehtävä, jossa pienen ryhmän tuli valita jostakin tutusta tarinasta jokin kohta ja esittää se muille kuvana. Oppilaat tekivät näitä erityisesti juuri lukemistamme tarinoista. Tähän liittyi myös tehtävä, jossa muiden tuli arvata, mistä tarinasta on kyse. Ei siis täysin samanlainen kuin kirjassa esitetty tekniikka eikä tätä tehty oppilaiden omista tarinoista, mutta hieman samankaltainen.

Erityisesti tunnetaitotunneilla olemme harjoitelleet patsaiden ja liikkuvien patsaiden tekoa. Oppilaat ovat jakaneet ajatuksia, tuntemuksia ja tunteita ja me muut olemme tehneet näistä joko pysähtyneitä tai liikkuvia patsaita. Tietyn tunteen ilmaiseminen vaikuttaa olevan osalle oppilaista

hauskaa ja inspiroivaa, osa puolestaan on hitaammin lämpeneviä. Kaikki kuitenkin kertovat ja nimeävät tunteita mielellänsä.

Seuraavaksi olen suunnitellut kokeilevani Ota mun liike ja kasvata sitä -harjoitetta sekä Rakenna näyttämökuva -harjoitetta. Kun valmistavia harjoitteita on käyty tarpeeksi läpi, on toiveenani toukokuussa kokeilla ehkä jo jotakin muuta tekniikkaa liikkuvan patsaan lisäksi. ■

Lähde

Rahmel, P. (2021) Kerro, katsotaan! Opas tarinateatteriin ja narratiiviseen pedagogiikkaan. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Teksti: Pirita Keskitalo

Lomakuulumiset tarinateatterin keinoin

Päätin tehdä ensimmäiset tarinateatterin kokeilut pääsiäisen jälkeen, jolloin voisin hyödyntää aiheena pääsiäislomaa ja uudenlaista tapaa kertoa mitä on tullut lomalla tehtyä. Mietin pitkään aionko siirrellä luokassa pulpetteja ja tuoleja. Yritänpö saada aikaan tilaa piirille, oltaisiinko omilla paikoilla vai tultaisiinko peräti luokan eteen "heilumaan". Halusin kuitenkin tehdä tilaa piirille, koska siitä voisi myös tulla kiva selkeä merkki siitä, että nyt tehdään jotain erilaista. Nyt tehdään draamaa! Minulla oli oman neljännen luokan puolikkaat tunnit tiedossa, joten pääsin nyt testaamaan kaksi kertaa saman tunnin. Etukäteen jännitti se, miten oppilaat tulevat osallistumaan. Minulla on muutama tosi hiljainen oppilas, joista on vaikea saada mitään irti, oli tehtävänä mikä muu tahansa kuin itsekseen hiljaa puurtaminen.

Päätin aloittaa tunnin kertomalla nyt ehkä ensimmäistä kertaa opinnoistani. Ajattelin tämän madaltavan osallistumiskynnystä. "Nyt en arvioi

teitä, on itse asiassa kyse minun koulutehtävästäni." Aloitimme valmistavasta tehtävästä nimeltään rakenna näyttämökuva. Asetuimme piiriin, minä mukaan lukien. Kerroin oppilaille ohjeet ja painotin vielä, että ei ole väärää tapoja osallistua tai tehdä. Toki sanoin, että jokaisen tulisi käydä piirin keskellä. Tarkoitus oli kertoa omasta pääsiäisestäään joko menemällä keskelle johonkin asentoon tai liikkumalla. Hiljaa pitäisi pyrkiä olemaan. Toimimme ohjeen mukaan ja keskelle sai mennä kun itsestä siltä tuntui. Sai olla kaksi sekuntia tai vaikka kaksi minuuttia.

Molemmista ryhmistä löytyi innokas aloittaja. Ensimmäistä ryhmää oli vaikea saada ensimmäisen osallistujan jälkeen mukaan. Kävin itse keskellä, odotin ja odotin. Yritin ottaa katsekontaktia ja saada oppilaita osallistumaan. Muutama jo sitten menikin rohkeasti.

Puolet oppilaista ei mennyt ollenkaan. Kehuin kuitenkin valtavasti oppilaita rohkeudesta osallistua! Toisen ryhmän kanssa meni paremmin. Kaikki osallistuivat! Monet useampaan kertaan.

Artikkelin kuvat: Päivi Rahmel

Uutta näkökulmaa etsimässä.

Suurimmalla osalla oppilaista tuli ääniefektit automaattisesti liikkeisiin mukaan. Tästä ryhmästä vain kaksi oppilasta kaipasi rohkaisua ja rohkaisun jälkeen osallistuivat reippaasti!

Toisena tehtävänä päätin kokeilla assosiaatiotarinaa valmistavista harjoitteista. Olen teettänyt vastaavaa tehtävää aiemminkin, mutta siinä sai kertoa lauseen tai virkkeen kerrallaan. Nyt kuitenkin edettäisiin sana kerrallaan. Pohjustin tehtävää siten, että nyt kun kaikki tietävät mitä muut ovat tehneet pääsiäisenä, niin tehdään siitä kuvitteellisen yhden ihmisen lyhyt pääsiäistarina. Eli ensimmäisestä tehtävästä tai omasta pääsiäisestä voi nyt keksiä sanoja tähän tarinaan. Ensimmäisen ryhmän kanssa oli taas todella tahmeaa ja jouduin auttamaan paljon sanomalla sanoja väliin. Ongel-

maksi muodostui se, että joku edellä oleva sanoi sellaisen sanan, johon oppilaat eivät meinanneet keksiä jatkoa.

Vaikka toisessa ryhmässä on suurin osa oppilaista sellaisia ketkä puhuvat suomen kieltä toisena kielenään, onnistui tämäkin tehtävä heidän kanssaan paremmin. Kyse ei ehkä sitten kuitenkaan ole suomen kielen taidosta vaan halusta osallistua. Monilla saattaa iskeä jännitys eikä sitten saa sanotua mitään. Minulla on monia oppilaita tosiaan vaikea motivoida osallistumaan, vaikka kyse olisi hyvin matalan kynnyksen osallistumisesta. Täytyy sinnikkäästi kokeilla uusia tehtäviä ja toivoa, että kaikki oppilaat saisi osallistumaan edes jollakin tasolla. Laitan tähän vielä ryhmissä syntyneet tarinat.

Ryhmä 1

Olipa kerran iso juoma, joka sihisi. Hän sihisi, koska oli pääsiäinen. Hän meni kauppaan ja varasti sieltä kaikki herkut. Hän lähti sillan alle syömään kaikki herkut. Loppu.

Ryhmä 2

Heräsin aamulla ja aloitin pelaamaan. Söin sipsejä ja join limua. Sitten menin instagramiin katsomaan animokuvia ja omia kuvia. Menin takaisin nukkumaan. Sellainen oli pääsiäiseni.

Toisen ryhmän tarina on juurikin sellainen, jonka tyyllisen ajattelin tehtävästä syntyvän. Jotenkin he pääsivät helpommin mukaan näihin tehtäviin. Toki ensimmäisessä ryhmässä kun oli kieltäytyjiä, niin useamman on helpompi sitten kieltäytyä tekemästä tai olla hiljaa. En toki halua pakottaa ketään, mutta samalla pitäisi kuitenkin yrittää edes vähän osallistua vaikka tekeminen ei tuntuisi aina omimmalta tekemiseltä. Jäi kuitenkin ihan hyvä olo siitä, että aktiivisiakin osallistujia oli. Jatkoa ajatellen pitäisi kuitenkin keksiä myös näille hiljaisille ja vaikeasti osallistuville jokin porkkana. ■

Tarinateatteria musiikkipedagogiikassa

Tarinateatteria kuoroharjoituksissa

Olen vahvistanut lapsikuorolaisten kanssa seuraamista ja vuorovaikutusta heittelemällä tekemispalloa ringissä ja suhistusta lapselta toiselle. Olemme lähettäneet erilaisia taputusrytmejä tai ääntelyjä eteenpäin joko rikkiäisenä puhelimenä tai kaikuna. Sekä aikuisten että lasten kuoroharjoituksissa on jo ennestään jonkin verran harjoitteita, joissa ei käytetä mitään tiettyä melodiaa, vaan improtaan tuottamalla esimerkiksi hyminällä tai täryllä ääniä yhtä aikaa. Silloin poistuu paine oikeanlaisen melodian tai sävelpuhtauden tuottamisesta.

Lapsikuorolaisten kanssa olemme tehneet loppuleikkini tai koontina tarinoita sana tai lause kerrallaan. Olemme tehneet myös maisemakuvia, joissa lapset ovat vuorotellen menneet keskelle lattiaa ja kertoneet olevansa lintu, puu jne. Lapsikuoron kanssa lukuvuotemme teema on ollut ilmasto ja olemme nivoneet harjoituksiin jo laulamienne laulujen tekstien teemoja. Olemme miettineet myös yhdessä laulujen tekstien tunnelmia still-kuvina, eli patsaina, joissa, joissa lapset ovat omalla tavallaan ilmaisseet kyseisen lauseen tunnelmaa tai olemme ideoineet, mitä tekemällä voisimme ilmaista saman videolla.

Kansantanssin kertomaa

Olen ohjannut lähes parikymmentä vuotta kansantanssin säestysryhmiä. Ohjelmistot ovat yleensä muutamien tanssien kokonaisuuksia, joissa tarinaa vie liikeilmaisun kanssa käsikädessä teokseen valittu tai valmistettu musiikki. Tanssin kerronta on abstraktia, sanatonta kuten instrumentaalimusiikkikin. Mielestäni tällainen kerronta on viehättävää ja antaa paljon mahdollisuuksia. Kun siihen vielä yhdistää lauluja, joiden tekstit hieman konkretisoivat kerrontaa ja jopa puhetta on mahdollista luoda aika pienellä suurestikin vaikuttavia kokonaisuuksia. Monesti työskentelyssä tanssijat ovat olleet lapsia tai teini-ikäisiä, jolloin tanssin tarinat kumpuavat heidän maailmastaan. Aikuisryhmien

kanssa työskennellessä ilmaisu ja aihepiirit ovat joskus niin vahvoja yhdessä musiikin kanssa, että soittajakin voi kaiken keskellä herkistyä yhteisen kokonaisuuden äärellä. Mitenkäs tämä liittyikään kurssiimme?

Käki laulun aiheena: pyöritellään sanoja

Tekeillä olevassa tanssiteoksessa taustalla on käkeen liittyviä uskomuksia ja enteitä. Oppilaiden tehtäväksi tuli valmistaa sanoitus, jossa tulisi ilmi näitä uskomuksia liittyen eri ilmansuuntiin: "iloidän, lempeä lännen, pahaa pohjolan, eloa etelän".

Huomasin, että kynnys lähteä pyörittelemään sanoja oli matalalla. Lukemassamme improkirjassa ja muutenkin TARU-koulutuksessa esillä ollut sallivuus, hyvä ilmapiiri ja hetkessä tekeminen ilman oikein tekemisen taakkaa ovat hyviä herätyksiä joka hetken. Siispä kirjoittamaan ja hyväksymään jokin versio!

Kuva: Päivi Rahmet

Esittävä taide ja musiikin tekeminen voi välillä tuntua niin suorituskeskeiseltä ja tulosvastuulliselta, että siitä tulee tympeää ja stressaavaa. Kuinka pitää yllä sisäistä intoa ja halua eikä ajautua suoriutumaan?

Muskarit kohtaamisen näyttämönä

Muskarissa olen kokeillut tutustuttaa vauvoryhmän aikuisia toisiinsa ja luoda välittömyyttä toimintaan. Lisään pieniä ilmaisullisia elementtejä esimerkiksi niin, että soiton tauottua otetaan kontakti pareittain (tai nelikoittain, kun mukana on vanhemmasta ja lapsesta muodostuva pari). Sitten tehdään hetkessä jokin tervehdys liikkeenä, jonka toinen matkii. Voidaan myös kertoa vuorotellen jokin suosikkilastenlaulu tai esittää esimerkiksi kevään ilme.

Muskarissa toiminta on hyvin opettajavetoista aikuislapsiryhmissä. Se toimii hyvin ja antaa turvalliset puitteet olla yhdessä musiikin parissa ja lasten kanssa. Tällaiset pienet kohtaamisharjoitteet tuntuivat tervetulleilta. Vauvaperheet ovat joutuneet olemaan koronan takia vuoden aikana paljon yksin ja toivon, että syksyllä käynnistyneet muskariryhmät ovat tuoneet pienen hengähdyskeskuksen ja kohtaamisen mahdollisuuden arjen keskelle.

Ensi syksynä olemme suunnitelleet tarjoavamme Masumuskareita eli odottavien vanhempien kahdeksan kertaa kestäviä musiikkituokioita. Koetamme tällä tavoin vastata vanhempien ja tulevien vanhempien tarpeeseen päästä kohtaamaan vertaisiaan ja mahdollistaa mukavissa puitteissa tutustumista toisiinsa. Olen ajatellut, että musiikin teon ja erilaisten rentoutus- ja mindfulnessharjoitteiden lomaan voisin ottaa myös elementtejä tarinallisuudesta. Voisimme vahvistaa kohtaamista ja tutustumista joillakin harjoitteilla ja sanoittaa asioita kirjoittamisharjoitteilla.

Musiikkia vanhuksille

Heti kun koronatilanne sallii, kierrän parini kanssa vanhusten palvelukoteja hääperinteeseen pohjalla musiikkia, tanssia ja tarinaa sisältävällä esi-

tyksellä työnimeltään Soiva ja tanssiva hääperinne. Toteutimme samasta aihepiiristä alakoululaisille suunnatun parinkymmenen esityksen sarjan kaksi vuotta sitten ja aihetta on tarkoitus viedä ikäihmisten maailmaan. Olen kirjoittanut kaksi vuotta sitten käsikirjoituksen, jossa on paljon tietopohjaa liittyen kolmipäiväisten kruunuhäiden viettoon erityisesti Kaustisella, mutta vastaavaa perinnettä on muuallakin läntisessä Suomessa. Tällöin teksti oli suunnattu lapsille sopivaksi ja sen lomas- sa kulki perinteeseen liittyvää musiikkia, laulua, häätanssi purppurin osia sekä lopuksi osallistava tanssiosuus.

Palvelukodeissa on otettava huomioon ihmiset, joista osa vielä kokee tämän perinteen elävänä ja joilla on omakohtaisia tunnekokemuksia häistä. Vähennämme esityksestä tiedollista sisältöä ja lisäämme muistojen herättävää musiikkia. Jos vanhuksista koostuva yleisö on hyväkuntoista, lisäämme osallistujille myös mahdollisuuden jakaa omia aihepiiriin liittyviä kokemuksia.

Odotan syksyltä harjoitteiden tekemistä fyysisessä hetkessä. Korona-aika on pistänyt mieltämään asioita ja luulen, että juuri hetkessä tehtävät ilmaisuharjoitteet olisivat omiaan auttamaan kaiken kasautuneen purkamisessa.

Korona opetti uudenlaista joustavuutta

Tykkään valmistautua asioihin hyvissä ajoin ja tietää opetuksen raamit. Korona on tehnyt varsinkin vapaan sivistystyön opetuksesta ja kaikkien produktioiden suunnittelusta tavallista vaikeampaa. Koko ajan pitää olla valmis muuttamaan, joustamaan ja sopeutumaan muutoksiin. Erittäin terveellistä harjoittelua, mutta myös hyvin haastavaa.

Työskentelen paljon oman ääneni kautta. Korona on tehnyt laulamisesta vähintäänkin syntiä. Tämä on ollut iso asia käsiteltäväksi. Työni keskeinen motivaatio kuorojen, muskareiden ja laulun opetuksessa on laulamisen hyvinvointia edistävä näkökulma. Nämä ovat asioita, joihin on pitänyt tänä vuonna etsiä uusia näkökulmia. Ne eivät ole kuolemanvakavia asioita, mutta tuntuvat vahvasti.

Työni keskeinen motivaatio kuorojen, muskareiden ja laulun opetuksessa on laulamisen hyvinvointia edistävä näkökulma.

Kuuntelutaidot, positiivisempi ajatus ja valinnan mahdollisuus

Teksti: Sanna Pulkkinen

Oli alkamassa tavallinen musiikin valinnaistunti viidesluokkalaisten kanssa. Ryhmässä on vain kahdeksan oppilasta, seitsemän tyttöä ja yksi poika. Jo syksyn aikana on ollut havaittavissa ongelmia ryhmädynamiikassa. Oppilaitten välinen riitely on välillä avointa, mutta usein pelkkää jurottamista. Tänään yksi tyttö kieltäytyi tulemasta minun lähelleni. Kävi ilmi, että ahdistus toisten läsnäolosta oli kasvanut liian suureksi. Seurasi tunnin mittainen keskustelu, jossa pyrin selvittämään oppilaitten huonoja välejä.

Keskustelun lomassa muistin tarinateatterin ajatusmaailmaa; tulla kuulluksi, kuuntelen toista, kerron tarinaa, toistan kuulemani tarinan jne. Huomasin opettajana, että kyse oppilaitten riidassa oli

pitkälti se, että moni koki ryhmässä yksinäisyyttä eikä ollut varmuutta siitä, että muu ryhmä hyväksyy jäseneksi. Pyysin oppilaita kertomaan omaa tarinaansa yksinäisyydestä ja siitä tunteesta, kun pelkää tulevaisuutta torjutuksi. Harjoittelin ohjaajana olemista. Sanoitin oppilaan tarinaa, varmistin häneltä, että olin kuullut oikein.

Kun pohdimme, kuinka voisimme muuttaa ryhmän ilmapiiriä, tuli heiltä monia hyviä ehdotuksia. Pyysin sitten oppilaita sanomaan niitä toisilleen ja varsinkin sille tytölle, jolle tämä oli rankinta. Opeteltiin katsomaan silmiin ja opeteltiin sanomaan hyviä, rakentavia asioita. Opeteltiin valitsemaan se positiivisempi ajatus. Puhuin heille siitä valinnan mahdollisuudesta, että on myös itse mahdollisuus vaikuttaa omaan ajatteluunsa ja voi pyrkiä muuttamaan ajatustaan positiivisemmaksi. Nähtäväksi jää, tapahtuuko ryhmässä ilmapiirin muutosta. ■

Artikkelin kuvat: Päivi Rahmel

Voiko arki olla kiinnostavaa? Tarinatatteria vapaavalintaisissa opinnoissa

Teksti: Sirpa Tienhaara

Kuva: Päivi Rahmel

Kerran kuussa koulussamme on 4.–6. luokkien oppilailla vapaavalintaisten kurssien päivä. Minun draamakurssillani samat oppilaat tapaavat toisensa siis kuukauden välein. Olemme harjoitelleet vuoden mittaan erilaisia draamataitoja. Maaliskuun kerralla ajattelin ottaa jotakin TARU-koulutuksessa opittua mukaan. Pääaiheemme oli kerronan harjoittelu. Syötä ja kudo -harjoitusta teimme parin kanssa kertoen hiljakkoin päättyneestä hiihtolomasta sekä tutusta Punahilkka-sadusta.

Viimeisimmän kerran päättehtävä oli ryhmässä keksiä oma tarina ja harjoitella kertomaan se elävästi. Käytin Päivi Rahmelin kirjasta tehtävää ”Juoni viidellä kysymyksellä”. Se oli oppilaille helppo ja kiva tapa luoda juoni. Sitten he jakoivat keksityn tarinan osiin niin, että jokaisella ryhmäläisellä oli oma osuus kerrottavana. Ryhmät antoivat harjoitteluvaiheessa palautetta: kaksi ryhmää kertoi tarinansa toisilleen ja etsittiin, miten vielä parantaa omaa esitystä. Oli kiva, kun kokeneemmat tukivat ujompiä ryhmäläisiä. Näin nämä epävarmemmat saivat myös kokemuksen hyvästä yhteisestä esiintymisestä.

Päivän päätteeksi ajattelin kokeilla liikkuvaa patsasta. Nopeiden patsaiden teko oli entuudes-

taan tuttua. Seisoimme piirissä ja esitin jokaiselle vuorollaan kysymyksen: Mitä ajattelet tai tunnet seuraavasta sanasta. Sanoina oli esim. esiintyminen, korona, muumit, yläaste, viikonloppu, lumi, kevät (joka oppilaalle oma sanansa). Vastauksen kuultuamme pyysin koko ryhmää näyttämään oppilaan vastauksen liikkuvana patsaana. Minusta tehtävä ei oikein onnistunut. Monien oli vaikea vastata ja patsaat olivat laimeita. Oppilaat tuntuivat myös ujostelevan. Ehkä vikana oli piirimuoto, jossa kaikki näkivät toisensa.

Kohti elämän tärkeitä muistoja

Viime viikolla oli viimeisin vapaavalintaisten opintojen päivä. Aiheena oli tällä kertaa realistiset tarinat. Päivän päätteeksi valitsin jotain tarinateatterilista. Pyysin oppilaita kertomaan parittain jonkin muiston päiväkodista. Sitten kysyin, halusiko joku kertoa sen kaikille. Kertoja sai taas valita halukkaista tarvittavat näyttelijät ja muisto esitettiin heti improvisoiden. Aihe oli hyvä, lapsilla oli paljon muistoja kerrottavaksi. Esitykset olivat lyhyitä, näyttelijät eivät lisänneet mitään ja esittivät hyvin tiivistettyjä tilanteita.

Jälleen kävin miettimään, ovatko arkielämän tapahtumat tarpeeksi kiinnostavia lapsille. He kun rakastavat seikkailuja ja suuria dramaattisia tapahtumia. Samaa asiaa pohdimme vuosia sitten opiskellessani fyysistä teatteria. Tehtävämme oli parittain seurata ja tarkkailla kahta ihmistä esim. kaupassa, museossa, puistossa tai muussa julkisessa tilassa. Ja sitten tehtävämme oli harjoitella pieni tilanne, jossa matkimme ja esitimme heitä. Jotkut hahmot olivat kiinnostavia, mutta tapahtumat sinänsä tylsiä.

Tarinatatterissa ihmiset kuitenkin muistelevat tilanteita, jotka ovat olleet heidän elämässään jollakin tapaa merkittäviä, koska edelleen muistavat niitä. Haluaisinkin löytää myös lasten elämästä näitä tärkeitä muistoja ja rohkaista niiden jakamiseen. Joka tapauksessa harjoitus oli hyvä ja haluan jatkaa sen kanssa ehkä seuraavalla kerralla lasten muistamiin uniin. Niissä voi olla sekä fantasiaa, että jotakin lapsen elämästä heijastunutta. ■

Teksti ja kuvat: Päivi Rahmel

Kehot kertovat

Kehomme on ensimmäinen tarinankertoja, ainoa kotimme kuten **Hanna Brotherus** kutsuu kehoa esikoisteoksessaan *Ainoa kotini* (2021). Kun sanat loppuvat, kehomme kertoo, jatkavat kommentteissaan koreografit **Metsälintu Pahkinen** luennolla ja **Jorma Uotinen** Tanssi tähtien kanssa -ohjelman raatipuheenvuorossa.

Kehollisuus on ensimmäinen ja olennainen olomuotomme. Ensimmäisissä vaiheissamme koemme maailmaa kehomme kautta ja toteudumme kehollisina olentoina. J.L Moreno (1956) puhuu ihmisestä roolien kautta ja hän mainitsee ensimmäiseksi

roolitasoksi somaattiset roolit, joissa elämämme alkaa. Niissä synnymme nukkujiksi, syöjiksi, kakkaajiksi ja vähitellen konttaajiksi, kävelijöiksi, juoksijoiksi jne. Kehomme kannattelee meitä läpi elämämme ja harvat meistä osaavat sitä kuunnella, saati sitten huolehtia tuosta ainutkertaisesta asumuksestamme.

Aivojemme kehityksasteista varhaisin, liskoaiivot reagoivat nimenomaan aistittaviin kokemuksiin. Nämä reaktiot ovat ensimmäisemme ja viimeisemme. Tunnekokemukset kehollistuvat aivojemme kautta ja muokkaavat niiden toimintakykyä. Kehollinen tietoisuus ruokkii myös aivojen plastisuutta ja kekokokemuksemme eheyttä, joka on

perusta ehjälle kehitymisellemme (Van Der Kolk 2017). Olemme aina sidoksissa ja yhteydessä kehoomme, tapahtui meille mitä tahansa.

Mc Dougall (2000) puhuu ruumiista näyttämönä, joka tallentaa muistomme ja elämäntarinamme ei-sanalliseen muotoon. Hän väittää, että kokemukset, joita mieli ei pysy käsittelemään, siirtyvät kehon kannettavaksi ja painon tullessa liian raskaaksi ihminen sairastuu. Näitä kannettavia asioita syntyy erityisesti lapsuudessa, mutta aikuinenkin sairastuu fyysisesti, mikäli oma psykologinen rakenne ei pysty kannattelemaan koettua, ei löydä traumaattisille tapahtumille mielekästä merkitystä tai jonkun toisen kanssa jaettua sanoitusta.

Van Der Kolk (2014) ja Odgen, Pinton, Pain (2009) kertovat siitä, miten vahvasti kokemukset muovaavat aivojamme ja vaikuttavat kokemusmaailmaamme voimakkaalla tavalla. Onneksi keho voi elpyä, mieli eheytyä ja aivomme muovautua uudestaan ja auttaa meitä näkemään sitä kautta myös maailmaa uudella tavalla ja ennen kaikkea reagoimaan siihen tarkoituksenmukaisesti. Yhteys omaan kehoon ja keholliset työtavat auttavat traumatisoitunuttakin ihmistä elpymään. Ne auttavat myös tavallisen tervettä tavallisen tervettä huoleh-

timaan – ei vain fyysisestä hyvinvoinnistaan, vaan kehostaan ja kehollisuudestaan – ja edesauttamaan henkistä hyvinvointiaan.

Kehollisuuden ja somaattisuuden merkityksestä tiedetään yhä enemmän ja sen vaikuttavuutta hyvinvointiimme tuodaan yhä useammin esille. Narratiivisen pedagogiikan keskeinen toimintatapa on toiminnallisuus. Vaikka tarinallistamme asioita, me myös näytämme niitä, ilmaisemme niitä ja koemme niitä juuri kehollisesti.

Pedagogiikan pohjalla oleva morenolainen ajattelu ja psykodraama pohjautuu nimenomaan toimintaan. Kerrotaan Morenon sanoneen, että ”näytä minulle”, kun sitä vastoin hänen aikalaisensa, psykoanalyysin perustaja Sigmund Freud sanoi ihmiselle ”kerro minulle”. Narratiivisessa pedagogiikassa nämä alueet vuorottelevat ja yhdistyvät integroiden käsiteltävät asiat kokonaisvaltaiseen toimintaan, kokemiseen ja kokonaisuuden rikkaaseen jäsentämiseen.

Lapsi on luontaisesti liikkuva

Pieni lapsi liikkuu, kiljuu, juoksee, nauraa, tekee kuperkeikkoja, kaatuilee, törmäilee, tanssii tai vätyttyä, jos ei saa huomioivaa läsnäoloa toimilleen. Viimeistään silloin, kun lapsi menee kouluun,

häntä aletaan kouluttaa paikallaan oloon ja äänetömyyteen. Varmasti kaikki meistä ovat saaneet osakseen vaimentavia katseita ja paheksuvia äänähdyksiä, jotkut rankempaakin kohtelua. Liikkumisen tulisi olla hyvin kontrolloitua ja ajoittua ainakin koulussa erityisille tunneille, jolloin sitä saa tehdä.

Oppiminen on perinteisesti ollut frontaaliopetusta, jossa opettaja puhuu ja oppilaat kuuntelevat. Onneksi nykyään oppiminen on paljon myös itsenäistä ja yhteistä tekemistä, mutta sekin tapahtuu suureksi osaksi pöydän tai koneen äärellä istuen. Itsehillintä ja korrektius, kenties itsesääätelykin siinä kehittyä, mutta miten käy liikkeen ja liikkumisen. Köyhtyy ja kuihtuu, kunnes itsekkin alamme pitää sitä huonona käytöksenä. Mikä voisi olla parempi vaihtoehto?

Toiminallisuus osaksi oppimista

Miten voisimme tarjota liikettä oppimiseen – ei vain ajatusten liikettä, vaan koko kehon liikettä? Miten tietoa voisi synnyttää kehollisten kokemusten tukemana? Voisiko syvempien muistijälkien syntymistä edesauttaa juuri asioita kehollistamalla?

Uskon, että voi ja siksi narratiivinen pedagogiikka ja tarinateatteri etunenässä kertoo, kysyy, ilmaisee, näyttää, ihmettelee ja konkretisoi opittavaa ja opittua kerronnan lisäksi juuri kehollisen ilmaisen kautta. Parhaimmillaan kehollisuus integroi käsillä olevaa tietoa kokemuksiksi, joiden kautta käsiteltäviin asioihin liittyy niin yksilöllinen, yhteisöllinen, yhteiskunnallinen ja jopa globaali näkökulma. Joskus siihen liittyy myös ajaton viisastumisen ja ymmärryksen laajentumisen humina.

Jokainen opettaja voi löytää omia keinojaan pitää liikettä yllä. Tärkeintä on joka tapauksessa muistaa, että liike on oikeus ja jopa velvollisuus. Hyvä oppilas ei ole ainoastaan se hiljainen ja paikallaan istuva, vaan myös se, joka ei millään meinaa jaksaa istua paikallaan pitkää aikaa, jos ollenkaan. Edes aikuisena.

TARU-koulutuksessa opettajia liikautti kirjailija ja koreografi Hanna Brotherus. Päivän aikana saimme kokea miten hieno ja hienovarainen tai villi ja voimallinen suhde syntyy ihmisten välille, kun dialogi rakentuu kehollisen vuorovaikutuksen kautta. ■

Lähteet:

Mc Dougall (2000). Ruumiin näyttämöt. Psykoanalyttinen näkökulma psykosomaattiseen sairastamiseen. Therapeia säätiö. Pieksämäki. LT-Print Oy.

Moreno, J.L. (1985). Psychodrama. Second volume. Foundations of Psychotherapy. NY: Beacon House.

Odgen P., Minton K., Pain C. (2009). Suom. Pekkarinen I. Traumaterapiakeskus. Kalevaprint Oulu.

Rahmel, P. (2008). Kokemuksia psykodraaman ja tarinateatterin pedagogisesta soveltamisesta. Kohti sosiodynaamista oppimista. Pro-Gradu tutkielma. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Helsinki.

Rahmel, P. (2020). Kerro, katsotaan! Opas narratiiviseen pedagogiikkaan. Helsinki. Metropolia.

Van Der Kolk, B. (2014). Jäljet kehossa. Suom. Hartikainen T. Tallinna. Viisas Elämä.

Kuva: Pixabay

Teksti: Anu Sohlo ja Ulla Malmipuro

Kettu ilmestyi koululle – narratiivinen opetuskokonaisuus ala-asteella

Projekteista poimittuja

TARU – Tarinateatteri ja taiteelliset menetelmät opetuksessa -koulutuksessa opettajat tekivät projekteja ja toteuttivat ilmiölähtöistä opettamista ja oppimista monin eri tavoin. Tähän on poimittu muutamia kuvauksia inspiraatioksi kaikille opettajille. Innostu ja tuunaa omiin aiheisiisi sopiviksi.

Lähdemme liikkeelle nuorimpien oppilaiden maailmasta ja kuljemme kohti vanhempien oppilaiden kokonaisuuksia.

Aloitimme alkuopetukseen suunnatun kettuprojektin kertomalla opettajan koiralenkistä, jossa hän näki jotakin punaruskeaa vilah-tavan suuren sammaleisen kiven takaa. Jotakin valkoistakin siinä oli. Lapset hoksasivat, että kyseessä on kettu.

Mietimme oppilaiden kanssa, mitä tiedämme ketusta. Teimme tiedoistamme yhteisen mindmapin.

Seuraavana päivänä opettajat kertoivat luokalle lisää ketun liikkeistä. Kettu on edellisenä yönä päässyt sisään meidän koulumme keittiöön, ja ihanan tuoksun houkuttelemana nuuhkinut sop-pakattilaa niin, että on humpsahtanut kattilaan. Il-mankos koko koulu on täynnä ketun tassunjälkiä!

Oppilaat lähtivät etsimään ja keräämään koululle ripoteltuja (paperisia) jälkiä pienissä ryhmissä. Heidän tehtävänsä oli miettiä ryhmässään, miten lukuisat jäljet saisi helposti laskettua. Erilaisia ryhmittelyjä ja laskustrategioita mietittiin pää

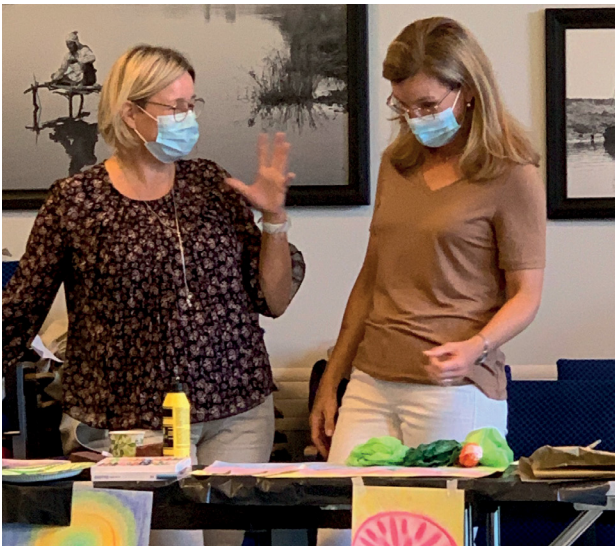

höyryten. Tavoitteena oli lukujonotaitojen lisäksi kehittää lasten ongelmanratkaisukykyä.

Teimme luokan takaseinälle kettumetsän, johon lisäsimme värittämämme ja leikkaamamme jäljet. Seuraavaksi oli oppilaiden vuoro keksiä ketun tarinaan jatkoa. Oppilaat keksivät kivoja seikkailuja ketulle ja esittivät tarinoita toisilleen näytelmämp-rovisaatioina.

Ketun seikkailuista tehtiin myös uutislähetyksiä, joissa tiivistettiin nähtyjä esityksiä uutisten muotoon.

Harjoittelimme eläytymään erilaisiin tunnetiloihin. Muistelimme ketun seikkailuja ja eläydyimme sen tunteisiin eri tilanteissa yksin ja parin kanssa. Tarina siivitti oppilaita ilmentämään tunteita upeasti!

Oululainen tehokaksikko Ulla ja Anu.

Tarina vei mennessään niin, että oppilailla oli helppo samaistua ketun asemaan. Jatkoimme tunteiden ilmaisua myös taiteen keinoin.

Luokkamme sai vihiä, että meidän kettumme oli nähty koulun lähimetsässä. Päätimme lähteä etsimään sitä. Saavuimme salaperäiseen metsään hiljaa hiipien. Osa oppilaista kertoi, että he olivat aivan varmasti jo matkalla nähneet vilahduksen ketusta. Jännitys tiivistyi metsään saapuessamme. Löysimme sieltä monia pieniä koloja, jotka oppilaiden mielestä ilmiselvästi olivat ketun pesäkoloja. Oppilaat arvelivat, että ketulla saattaisi olla poikasia. Päätimme auttaa kettua tekemällä pienokaisille pieniä majoja.

Uurastimme niin, että välillä tarvitsimme evästauon. Retkemme huipentui, kun joku oppilaista

Kuvat: Päivi Rahmel

löysi metsästä ketun aarteen. Sieltä löytyi juuri oikea määrä kettukarkkeja meille kaikille! Lopuksi halusimme vielä kiittää kettua kirjoittamalla sille kirjeitä.

Palasimme kettuteemaan vielä myöhemmin luomalla äänimaiseman kettumetsästä. Käytimme tähän erilaisia keho- ja rytmisoittimia. Musiikki vei meidät takaisin jännittävään metsäseikkailuumme!

Projektin arviointi

Projektin käynnistäminen oli pitkään hieman tahmeaa. Koimme, ettemme vielä keväällä olleet täysin päässeet selville tehtävän varsinaisesta ideasta. Syksyn lähiopetusjaksot avasivat meille tehtävän ja koko tarinateatterin ajatusta. Keksittyämme omasta arkipäivän tapahtumasta tarinan alun, koko projekti lähti liikkeelle mutkattomasti. Samalla innostuimme itsekin tehtävästä aivan uudella tavalla.

Oppilaat eläytyivät kettuseikkailuun suurella innolla. He keksivät kivoja tarinoita, ja heistä paljastui aivan uusia kykyjä ja piirteitä!

Mielestämme kettuprojekti oli mielenkiintoinen ja onnistunut kokonaisuus. Monesti hienojen asioiden syntyminen vaatii verta, hikeä ja kyyneleitä. Epätoivon hetkistä huolimatta tästä tuli timantti! Aiomme toteuttaa vastaavanlaisia kokonaisuuksia jatkossakin. ■

Pienet ison projektin kimpussa – Kalevalaa Hailuodolla

Mietteiden takana olen minä, oululainen opettaja, ja kerron tässä kuvauksessa upeasta Kalevala-kokonaisuudesta, jonka toteutin Hailuodon alkuopetuksen oppilaiden kanssa. Ihmeellistä, miten isoja kokonaisuuksia pienetkin voivat luoda hyvässä ohjauksessa.

Äänikirjan kuunteleminen: tarinan kaaret ja purku

Aloitimme Kalevalaan tutustumisen kuuntelemalla Mauri Kunnaksen Koirien Kalevalan. Tässä versiossa muutamat juonenkäänneet on pehmennetty ja raakuuksia siivottu. Kuva-kieli on herkullista ja oppilaat jatkoivat kuunnella hienosti. Osa oppilaista piirsi samalla, kun seurasi tarinaa kuuntelemalla ja katsomalla älytaululle heijastamiani kuvia.

Tämän jälkeen jaoin oppilaat ryhmiin sen mukaan, mikä tarinoista heitä kiinnosti eniten ottaa käsittelyyn. Tämä jako osoittautui kuitenkin myöhemmin vähän turhaksi, sillä kuten minulle usein käy, ajatukset jalostuvat matkalla ja huomasin, että yhtä aihetta käsitellessämme muut ryhmät joutuisivat odottelemaan. En voinut antaa ryhmille esim. mitavia lukemistehtäviä, koska useilla lukutaito on vasta hyvin alussa. Muodostettuja ryhmiä olen kuitenkin käyttänyt eri tehtäviä tehdessä.

Seuraavaksi ryhdyimme kuuntelemaan Lasten Kalevalaa, jossa raakuudet on jätetty silleen ja veri ja päät lentelevät. Yllättäen tämä ei ole tuntunut ahdistavan ketään. Oppilaat ymmärtävät, että ky-

seessä on satu. Toisaalta koulutukseen osallistunut Ronja Klemetti esitti maaliskuun koulutuspäivän parikeskustelussa näkökulman, että ihminen ei voi käsittää asioita (esimerkiksi raakuuksia), joista hänellä ei ole kokemusta tai syvempää ymmärrystä. Tämä tietämättömyys suojaa lapsen mieltä sadun kauheuksilta, jolloin irti leikattu pää ei ole konkreettia vaan tyhjiä sanoja? Kuuntelimme aina yhden jo Koirien Kalevalasta tutun tarinan, ja kävimme sen yhdessä taululla läpi. Kertasimme siinä juonen

kaaren: henkilöt, juonen käänneet ja tapahtumat.

Joukahaisen suohon laulamisesta ja Ainon kohtalosta teimme ryhmissä näytelmät (ope videoi). Tämä oli ensimmäisiä kertoja, kun monet eka- ja tokaluokkalaisista tekivät tekstiä näytelmäksi ja opimme uusia asioita, kuten yleisöön päin puhumista, äänenkäytön merkitystä, tarinan seuraamista, jotta osaa esiintyä omalla vuorollaan, sen, että vain kohtauksessa läsnäolevien näyttelijöiden tarvitsee olla mukana heilumassa lavallaja hyvän yleisön merkityksestä.

Paperinukkeanimaatio

Seuraavan tarinan työstimme paperinukkeanimaatioksi. Alkuvaiheet olivat samat kuin yllä. Ensin kuunneltiin tarina ja kerrattiin juonen käänneet. Tämä motivoi joitakin ehkä myös kuuntelemaan huolellisemmin. Lopuksi jaettiin tarinaan liittyvät paikat ja hahmot ryhmille piirrettäviksi.

Paperianimaatio videoitiin ja jälkiäänitettiin. Tämä työ sujui melko nätisti ja opettajajohtoisesti työ saatiin noin viikossa purkkiin. Minä opettajana kuvasin ja ohjasin työtä. Oppilaat liikuttivat hahmoja vuorotellen.

Lemminkäinen. Piirros Juho Tuomikoski, 2. lk.

Kalevalan uutiset

Kuunneltuamme jälleen Joukahaisen retkestä Pohjolaan teimme juonen kerrattuamme pienryhmissä uutisotsikoita tarinasta. Oppilaiden uutisotsikot koottiin yhteen Word-tiedostoksi ja heidän tuli muokata jostain otsikosta uutisvideo haastatteluihin. Yllättäen moni ryhmä valitsi samoja teemoja, mutta emme antaneet sen haitata.

Ryhmät harjoittelivat keskenään, mutta lopullinen versio kuvattiin greenscreeniä (paperilappusia) vasten minun toimestani. Koulun ipadit ovat niin vanhoja, että niiden Imovie-ohjelmista ei greenscreen-toimintoa löydy, enkä ollut halukas luovuttamaan omaa puhelintani oppilaiden käyttöön. Minä muokkasin lopulta uutiset valmiiksi kotona mieheni avustuksella.

Kalevalan topografia lumihankeen

Seuraavaksi kuuntelimme Seppo Ilmarisen häistä Pohjolan neidon kanssa. Tämän jälkeen lähdimme ulos lumpihankeen tekemään omat Kalevalan karttamme ja paikkamme ryhmittäin.

Tavoite oli myös, että oppilaat olisivat innostuneet leikkimään jakamissaan Kalevalan rooleissa kuultuja tarinoita, mutta mäenlasku ja hevosaitaus-ten ym. rakentelu veivät voiton. Myös roolijaosta tuli joissakin ryhmissä hankausta. Tästä ideasta tykkäsin itse kovasti, mutta ehkä sitä tulisi alustaa hieman enemmän, jotta leikki saisi siivet alleen. Tai sitten leikkiin tulisi varata enemmän aikaa. Nyt olimme ulkona noin tunnin.

Kalevalan hahmon tarina tähän päivään tuotuna

Ympäristöopissa ihmistä käsittelevän jakson alkajaisiksi teimme Maiju Kinossalon Tarinan voimaopetuksessa -kirjassa esitellyn harjoituksen Elämässä sattuu ja tapahtuu (s. 192–193). Siinä oppilaat saivat miettiä oman elämänsä iloja ja suruja. Minä tein oman version luomisen tuskaa helpottamaan älytaululle heijastettuna. Seuraavalla tunnilla käsitelimme niin ikään kirjassakin esitettyä elämänkaarta (s. 194, 195) kirjoittaen elämänvaiheet ja leikaten ja liimaten kuvia eri-ikäisistä ihmisistä kuhunkin kohtaan.

Äidinkielen tunnilla luin oppilaille ajankohtaan sopivasti Minna Canthista ja hänen elämästään. Tämä yhdessä elinkaariajatuksen kanssa toimi johdatuksena sille, että oppilaat kirjoittaisivat kotona elämänkaaren ryhmittäin valitulle Kalevalan henkilölle (Aino, Louhen akka, Väinämöinen, Lemminkäinen). Ryhmässä jaettujen tarinoiden, joiden tuli sijoittua tähän aikaan ja maailmaan, pohjalta luotaisiin yhteinen versio ja näytelmä aiheesta.

Valmistavana harjoituksena tutustuimme oppilaiden kanssa tarinateatteriin muutamien harjoitteiden kautta. Ensin jumppasimme lyhyesti piirissä ja avasimme ääntä. Sitten teimme piirissä ensin äänen ja sitten ilmeen siirto- ja oman äänen/ilmeen eteenpäin laittamisharjoituksen (Rahmel 2021. Ihme kiertää -harjoitus, s. 87). Tämän jälkeen teimme Tarina ja liike -harjoituksen (Rahmel 2021, s. 82). Jokainen oppilas kertoi lyhyesti aamusta, illasta tai jostain muistamastaan tapahtumasta ja kolme piirin vastakkaisella puolella olevaa oppilasta näytti, mikä tarinassa jäi mieleen päällimmäisenä.

Seuraavalla äidinkielen tunnilla oppilaat tekivät saman harjoituksen pienryhmissä ”kuvittaen” keksimiään Kalevalan hahmojen nykyaikaan sijoittuvia elämäntarinoita. Yhteisen tarinanpohdintaavarten kirjoitimme vihkoon vielä ohjeen viiden vaiheen tarinaan (Rahmel 2021, s. 77). Sen jälkeen jaoimme tarinan ajatuskartan osiksi ja oppilaat ryhtyivät miettimään ryhmissään tarinan päähenkilön tärkeitä asioita, paikkoja ja tarinan päätöskenaarioita. Apuna tarinan kerronnassa käytettiin myös noppia (storycubes). Tähän meni aikaa muutama oppitunti, ja saatuaan suunnitelman hahmoteltua ryhmät siirtyivät harjoittelemaan.

Harjoittelimme näytelmiä salissa ja oppilaat saivat hakea roolivaatteita näyttämön varastosta. Tämä oli lasten mielestä varmasti yksi parhaita asioita näytelmän tekemisessä. Oppilaiden harjoiteltua näytelmiään tarpeeksi katsoimme näytelmät yksi kerrallaan. Stop-merkistä oppilaat jähmettyivät kohtaukseen ja tarkastelimme lähemmin mitä kohtauksessa tapahtuu. Katsojat muodostivat välillä ajatuskuplia näyttelijöille, välillä he toimivat haastattelijoina kysyen roolihahmoilta tarkentavia kysymyksiä esimerkiksi retkieväistä.

Viimeisen näytelmän kohdalla kertosimme kaikki yhdessä jokaisen kohtauksen patsaina Patsaskertomusta mukailien ja lopussa teimme vielä Puhelinvastaaja-harjoituksen (Rahmel 2021, s. 104, 105). Saman ilmaisutaidon opiskelun tehoviikon aikana teimme myös harjoitukset Nannannaa, Peili, Syötä ja kudo, Takaisinkerronta, Kalaparvi ja Yhteinen rintama (Rahmel 2021, s. 76–78, 93–95).

KUVATAIDE, KÄSITYÖ JA ÄIDINKIELI

Kalevalakorut, tarinat

Käsityötunnilla teimme Pinterestistä löytämäni idean innoittamana Kalevalan korut. Jokainen oppilas suunnitteli ensin oman korunsa vihkoon. Tätä ennen olimme katsoneet yhdessä kuvia oikeista Kalevalakoruista ja tutkineet, millaisia piirteitä (eläinkuvioita, luontoaiheita) niistä löytyy. Juttelimme myös arkeologiasta ja rautakaudesta yms.

Toteutimme korut pahvista ja styroksista. Liimasta koruihin sai lisää muotoja. Korut maalattiin metallisin pullovärein. Kalevalakorun sivuilta jokaisesta korusta löytyy hieno tarina, joten teimme myös omille koruillemme tarinan, jonka oppilaat kävivät kirjoittamassa netissä [la. Se on helppo pienenkin oppilaan käyttää, kun teksti on valmiiksi vihkoon kirjoitettu ja sieltä kopioitavissa. Kokosin korut ja tarinat lyhyeksi videoksi.](http://pixlr.com-ohjelmal-</p></div><div data-bbox=)

Sammon rakentaminen

Paperinukkeanimaatio kertoi Väinämöisen Pohjolan matkasta ja Ilmarisen Sammon taonnasta. Pinterestistä sain myös askarteluidean lasten suunnittelemiin Sampoihin. Sannot tehtiin pahvista ja maalattiin. Sampoihin, jotka sai myös nimetä uudelleen, kirjoitettiin myös tarina. Apuna sai käyttää viiden kohdan tarinan rakennetta tai kehittellä omansa. Sannot ja tarinat asetettiin koulun käytävälle vitriiniin muillekin oppilaille tutustuttaviksi. Niistä tehtiin myös video, jonka taustalla on kunkin oppilaan akvarellimaalaus Kalevalasta, oppilaan valitsemasta kohtauksesta tai hahmosta.

Akvarelli- ja akryylimaalaus Kalevalan hahmosta

Tutustuimme Kalevalan tarinoiden innoittamaan kuvataiteeseen ja samalla Suomen kuvataiteen historiaan, lähinnä Akseli Gallén-Kallelan ja muuttaman muun taiteilijan teokseen. Tämän jälkeen oppilaat piirsivät omat teoksensa A4-paperille. Tästä akvarellipuukynillä tehdystä versiosta teimme vielä taulupohjille akryyliversiot, joista saatiin huhti-toukokuussa näyttely kunnan kirjastoon.

Sammon ryöstö. Piirros Topias Rautasuo 1. lk.

LIIKUNTA

Kalevala-aiheista liikuntaa, Sampoja ja Joukahaishippaa

Hailuodossa on lukuvuoden aikana ollut mahdollisuus hyödyntää apurahalla työskentelevän liiketaiteilija Eija Rannan apua tanssillisuuden tuomiseksi kouluihin, päiväkotiin, vanhuksille jne. Pyysin Eijaa valmistelemaan muutaman liikuntatunnin verran ohjelmaa Kalevala aiheesta. Tunnin ohjelmaan sisältyi lämmittelyt ja liikuttamista, jossa oppilaat saivat käyttää omaa kekseliäisyytään. Mielikuvitusta ja draamakoulutuksista tuttua sisältöä oli myös yhdessä luotujen Sampojen valmistamisessa. Jokainen oppilas oli yksi toisiinsa liittyvä osa Sampoa, joka valmisti oppilaiden haluja asioita, kuten karkkia, pitsaa ja varsoja.

Joukahaishipassa hipan kiinnisaama oppilas liikkui kuten suohon uponnut Joukahainen ja hänet sai pelastettua tekemällä saman liikkeen kiinnijääneen edessä. Musiikilla oli iso osa tunnin sisällöstä ja tunnelman luomisesta. Joitakin oppilaita ahdisti opettajan käyttämä sana tanssi, uskonnollisista syistä, vaikka perinteisellä tanssilla ei ollut mielestäni roolia tunnin sisällössä. ■

Lähteet

Kinossalo, Maiju (2020). Tarinan voima opetuksessa. [julkaisupaikka tähän]: PS-kustannus.

Rahmel, Päivi (2021). Kerro, katsotaan! Opas tarinateatteriin ja narratiiviseen pedagogiikkaan. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Teksti: Nea Kivikoski

Kohti näytelmää

Meidän projektimme aloittamista on kovasti vaikeuttanut päällä oleva koronatilanne, sillä olemme olleet vähän kuin vuorotellen aina etäopetuksessa ja näin yhteinen tekeminen on ollut mahdotonta kolmen luokan kesken. Sitä se on ollut ihan omassakin luokassa, sillä poissaoloja ja altistumisia on nyt ollut paljon enemmän kuin esimerkiksi syksyllä. Epävarmuuden sietämisessä olemme tehneet jo maailman ennätyksen, eikä ”mitkään pienet asiat” kyllä tätä isoa avomerilaivaa enää hetkauta!

Kuitenkin, kaikesta epävarmuudesta ja vastoinikämisistä huolimatta, jotain olemme jo ehtineet tehdä. Tässä siitä lyhyesti.

Aloitimme tarinateatterikokeilut virittävistä harjoituksista, joiden tarkoituksena on tuoda pat-sastyöskentely oppilaille tutuksi sekä tutustuttaa oppilaat fyysisiin harjoituksiin, niiden hyväksymiseen ja niistä vaikuttamiseen. Toki toiminnan taustalla punaisena lankana on yhteistyö ja toisten ja omien ideoiden kunnioittaminen ja arvostaminen, uskallus ja rohkeus.

Näiden isojen tavoitteiden lisäksi projektin ensimmäisissä hetkissä lähdin kuljettamaan mukana myös tarinankerrontaa sekä kuuntelutaitojen harjaannuttamista. Oppilaat ihastuivat Syötä ja kudo-harjoitukseen, jossa yhdessä lähdettiin luomaan parin kanssa yhteistä tarinaa spontaanilla tavalla, luottaen intuitioon ja ensimmäisenä mieleen tuleviin impulsseihin.

Tutustuimme myös suullisesti Viiden vaiheen tarinaan, jonka teimme ensin kaikki yhdessä ryhmätunneilla ja sitten, kun tekniikka oli tuttu, tehtiin samaa myös pariharjoituksena. Tarinoista tuli heti kovin intensiivisiä ja lapset selvästi pitivät niiden tekemisestä. Toki aluksi se oli sellaista ”vitsillä sisään”-tyyppistä hassuttelua oppilaiden keskuudessa, mutta sitten kun tekemisen äärelle rauhoituttiin usean eri kertaan, tarinoista alkoi tulla aika syvällisiä. Tähän varmasti vaikutti se, että olimme yhdessä keskustelleet unelmista ja olimme jo kirjoittaneet esim. kirjeen tulevaisuuden minälle. Näiden jälkeen suullisesti kerrottuihinkin tarinoihin tuli jotenkin syvällisempi vire, eikä enää menty huumorin kautta.

Syntyneet Viiden vaiheen tarinat ovat olleetkin meille ns. alkutarinoina koko musiikinäytelmän käsikirjoituksen ja etenkin sen henkilöahmojen synnyttämisessä. Niistä on syntynyt jo päähenkilöt Antti ja Anni. Katsotaan, miten näiden kahden tarina tästä sitten lähtee edelleen muotoutumaan.

Olemme kokeilleet myös Takaisinkerronta-harjoitusta luokkapiirityöskentelyn aikana. Luokkapiiriin kokoonnumme aina maanantain ensimmäisellä tunnilla ja piirissä eri tavoin olemme käyneet jokaisen viikonloppukuulumisia läpi. Otimme tähän tilanteeseen mukaan Takaisinkerronta-harjoituksen ja pareittain kerrottiin kuunnellut viikonloppukuulumiset ”hän”-muodossa takaisin kertojalle. Tämä tuntui osalle olevan aluksi kovin vaikea tehtävä, mutta sitkeästi olemme tätä harjoitelleet nyt jo useamman maanantain ajan. ■

Alueellinen taideoppilaitosten verkosto ilmastonmuutosta kohtaamassa

Ilmastonmuutos koskettaa meitä kaikkia, mutta erityisesti lapsia ja nuoria, sillä he tulevat elämään ilmastonmuutoksen yhä voimakkaammin muokkaamassa maailmassa. Ilmastonmuutos herättääkin monenlaisia tunteita, ja aihe voi tuntua välillä vaikealta käsitellä. Vaikka ilmastonmuutoksen seuraukset ovat suuri uhka niin ihmisille kuin ympäristölle, on meillä lupa ja syytäkin olla toiveikkaita. Yksi parhaista keinoista pitää toivoa yllä on toimia yhdessä muiden kanssa.

ILMAVA – lasten ilmastotaideteos on taiteen perusopetusta Kokkolassa tarjoavien tahojen monitaiteinen yhteistyössä tehty teatteriproduktio. Produktion aiheena ilmastonmuutos ja taiteella vaikuttaminen. Pedagogisena tausta-ajatuksena on vahvistaa lasten ilmastotietoisuutta, myönteistä luontosuhdetta ja tuoda esille sitä, kuinka taiteen avulla voi vaikuttaa.

Taide ison asian käsittelyssä

Nämä ajatukset taustalla Lapsikuoro Sävelsäkin ohjaaja **Vuokko Korva** päätti tarttua ilmastoaiheeseen alkuvuonna 2020. Taide olisi oiva tapa käsitellä isoa asiaa! Vuokko pyysi mukaan tutkimusmatkalle kuoron luotettuja ja upeita taiteenperusopetuksen yhteistyötahoja, jotka iloksemme lähtivät mukaan yhteiselle tutkimusmatkalle! Ensimmäisenä teoksen aihiona oli jo kuin asiaa ennakoiden kymmenen vuotta sitten Sävelsäkille tilattu Lasten ilmastonmuutoslaulu, jonka ympärille oli oiva lähteä koko taiteellista kokonaisuutta suunnittelemaan.

Juuri ennen koronan rantautumista ILMAVA-tiimi kokoontui ensimmäistä kertaa miettimään, kuinka taiteidenvälinen, pedagoginen yhteistyö askel askeleelta toteutettaisiin. Tiimillä oli hyviä kokemuksia aiemmasta yhteistyöstä. Näiden as-

Kuva: Pixabay

Kuinka luoda yhteistä, esittävää taidetta todellisuudessa, jossa ryhmät eivät saa kohdata?

kelmerkkien pohjalta oli innostavaa lähteä tekemään uusia suunnitelmia. Tuotantoa tulisi johtajaan Sävesäkki-kuoron johtaja Vuokko Korva. Tiesimme, että teos perustuisi pariin vanhaan lauluun, konservatorion musiikinperusteiden uusiin säveliin maustettuina sanataidekoulun lyriikoilla sekä sävellyspajan tuotoksiin. Näistä saivat inspiraationsa kuvataide- ja käsityökoulujen kuvitukset ja somistukset sekä baletin askeleet. Videoiden visuaalisen taiteen pohjana olevat laulut taikoisivat eloon lapsikuoro Sävelsäkin ja Kokkolan nuorisokuoron laulajat, joiden ääni toimisi videotaideteosten runkona.

Projektin alkumetreillä 2020 toteutustavaksi olimme ajatelleet koululais- ja hyväntekeväisyyskonsertteja, mutta hups vain, suunnitelmat muuttuivat ja syksystä 2020 lähtien lapset tekivät taidettaan opettajiensa opastuksella päämääränä ILMAVA – lasten ilmastotaideteoksen videotaltiointit, joita lopulta valmistuikin kahdeksan uniikkia kappaletta.

Lapsikuoro Sävelsäkki Ilmava-produktion parissa

Lapsikuoro Sävelsäkki on Keski-Pohjanmaan konservatorion alaisuudessa toimiva, kohta kaksikymmentävuotta vanha kuoro, johon on vapaa pääsy kaikilla 4–12-vuotiailla laulusta innostuneilla. Lapsikuoro Sävelsäkki on uuttera uuden lastenmusiikin tilaaja ja uudenlaisten yhteistyöprojektien toteuttaja, joihin tämänkin produktio lukeutuu kuoronjohtaja Vuokko Korvan luotsauksessa. Lapsikuoro Sävelsäkki vietti laulukauttaan 2020–2021 ihmetellen ilmasto laulun keinoin. Mitä sää tiedät, mitä kuuluu maailma? Aiheen parissa kuorolaiset

osallistuivat omaan sävellyspajaan, toimivat videoiden elokuvasanokareina, pääsivät äänittämään musiikkia ja puhettaan, miettivät kuinka itse voisivat auttaa ja tietysti tekivät perustyötään opetellen aihepiirin uusia lauluja.

Poikkeuksellinen korona-ajan kuorokausi oli itseasiassa harvinaisenkin vaihtelevainen. Lau-lukauden päätyttyäkin jokainen kuorolainen voi edelleen käydä ihailemassa ja jakaa omaa ilmas-totaidetta niin monta kertaa kuin haluaa video-teosten muodossa. Teoksia päästään vielä lisäksi esittämään yleisölle laulukauden 2021–2022 aikana. Ilmastonmuutos on vakava, aikuisten asia. Lasten kanssa työskentelyssä emme ole halunneet käsitellä aihetta millään tavalla ahdistavasta näkö-kulmasta. Taiteenteon lomassa on noussut kysy-myksiä aiheesta tekstien pohjalta esimerkiksi mitä on saaste, miksi joku heittää roskia luontoon, miksi Afrikassa on niin kuivaa. Näitä on sitten yhdessä pohdiskeltu ja työstetty heränneistä aiheista vaika hetkessä improttuja maisemakuvia.

Luontevasti koronavuoteen on sopinut myös kuvausretket ulos luontoon, joita toteutettiin kaksi kappaletta. Musiikin työstämiseen oman ulottuvuutensa on luonut myös yhteinen pohdinta siitä, kuinka videoissa, joissa kuorolaiset esiinty-vät muutenkin kuin äänellään, voitaisiin kuvittaa laulun sanoja yhteisellä tekemisellä. Menneiden vuosien taiteelliset yhteistyöt ovat luonnollisesti päättyneet siihen, kun konserttia on harjoiteltu yhdessä muusikoiden ja tanssijoiden kanssa kuvataidekoulun visualisoinnin ruokkiessa herkul-lisesti hetkessä kaikkien tekemistä. Tänä vuonna fyysisesti yhteen tuleminen ja taiteen tekeminen ja kokeminen yhdessä ei ollut mahdollista. Toi-saalta sävelsäkkiläisille on ollut eri tavalla antoi-

saa päästä harjoitusten lomassa myös katsomaan laulunsa pohjalle rakentuneita videotaideteoksia ja jakamaan taiteenteon kokemusta näin välillisesti muidenkin kanssa. Salin valkokankaalta itseä ja muiden lasten taidetta katsellessa, on kuorolainen ollut kuin paras elokuvatahti konsanaan.

Sävellyspajoissa opittiin laulujen tekoa

Konsertit ovat hienoja, mutta itse esiintyjä ei pääse niitä koskaan yleisön näkökulmasta kokemaan. Näitä videoita ja omaa osuuttaan niiden syntyyn voi jokainen kuorolainen tunnelmoida vielä pitkään. Kuoron sävellyspaja Sävelsäkki pääsi tuotannon tiimoilta myös itse luomaan uutta musiikkia osallistumalla Kirsi Rasehornin vetämiin sävellyspajoihin. Sävellyspajoja ennen keskustelimme sävelsäkkiläisten kanssa aiheesta sävellyttäjän laatimien herätekysymysten pohjalta, joissa mietittiin mm. mikä tekee luonnossa sinut iloiseksi, miltä ilma tuoksuu, maistuu ja tuntuu sekä, jos ilma osaisi puhua, miltä se kuulostaisi.

Kysymysten pohjalta syntyikin ilmalle kokonainen olemus: oma ääni, tuoksu, tunteet, perhe ja vieläpä oma kielikin. Näiden juttelutuokioiden pohjalta Rasehorn koosti tulevien laulujen tekstit. Itse musiikin tekeminen pajoissa tapahtui Rasehornin soiviin sävelmattoihin perustuvan pedagogisen sävellysmetodin avulla. Kuinka riemukasta olikaan, kun syntyneitä sävellyksiä Mitä sää tiedät? ja Ilmaston kehtolaulu päästiin ensimmäistä kertaa yhdessä laulamaan ja kuorolaiset tunnistivat musiikin lomasta omia sävellyks- ja sanoitusideoitaan.

Kuinka luoda yhteistä, kun ei saa kohdata?

Kuinka voimme luoda yhteistä, esittävää taidetta todellisuudessa, jossa ryhmät eivät saa kohdata? Voi olla, että toimintaan tulee katkoja, koskaan ei tiedä, moniko on sairaana, onko maskeissa ohjaaminen mahdollista, aikatauluissa joudutaan joustamaan eikä voi olla varmuutta saadaanko lopulta mitään valmiiksi syistä, joihin et voi itse vaikuttaa.

Omassa mielessäni ison tuotannon rakentaminen perustuu normaalioloissa seikkaperäiseen suunnitteluun, pitkäjänteiseen työskentelyyn varsinkin lasten ollessa taiteen tekijöinä, ja sitoutumiseen yhteiseen aikatauluun, josta pyritään pitämään kiinni niin, että kaikki tuotannon osa-

puolet voisivat toimia omalla tontillaan yhteisen tavoitteen eteen mahdollisimman vaivattomasti. Tämä ei normaalioloissakaan onnistuisi ilman yhteistyökumppaneita, joiden kanssa voi luottaa yhteiseen tekemiseen ja innostua yhdessä hienoista suunnitelmista ja niiden toteuttamisesta yhteistymmärryksessä siitä, että sisällön tekeminen on tärkeää ja antaa lapsille hyvät raamit yhteiselle taidekokemukselle.

Luottamus ja yhteen hiileen puhaltaminen opettajien ja tuotannon välillä korostui entisestään korona-ajan tuomien jatkuvien epävarmuuksien ja muutosten siedon parissa. Tosiaan vuoden 2020 alussa ILMAVA-tiimin ensimmäisessä kokouksessa emme tienneet, että parin viikon kuluttua koko Suomi menisi kiinni ja seuraavakin toimintakausi tulisi olemaan taiteen perusopetuksen ja koko olemisen kannalta poikkeuksellinen.

Yhteistyön vahvuudesta ja luottamuksesta kerroo mielestäni hyvin se, että vaikka koko kevät 2020 meni käytännössä viidennen tuotannon valmistelun kannalta ohitse, lähtivät kaikki tahot kuitenkin edelleen viemään produktiota eteenpäin syyskaudella 2020 hyvinkin epävarmoissa olosuhteissa. Palaveerattiin etänä ja sovittiin mahdollisimman toteutettavissa oleva tapa saada lasten teokset näkyville kautena, jolloin mahdollisesti kaikki ylimääräinen kohtaaminen, ryhmien yhdistäminen ja tapahtumat olisivat pannassa kaikkien muiden erikoisjärjestelyiden ja terveysturvallisuus lisätoimista huolimatta.

Näin produktio sai uuden muodon videotuotuksena. Muuten musiikin, tanssin, kuva- ja sanataiteen ja kädentaitojen yhteinen taival saattaisi jatkua suunnitellusti kimpoillen ryhmältä toiselle, kohtaamista lopussa ei vain fyysisesti tapahtuisi vaan teokset lomittautuisivat kokonaisuudeksi yhteisinä videoina. Tuottajan roolissa nämä yhteisymmärryksessä tehnyt tuotannon muutokset ja kaikkien niiden takana seisominen antoivat uskoa tekemiseen ja isomman taiteellisen tavoitteen kautteen. Kuinka hyvältä kaikista opettajista lopulta tuntuikaan, kun tämä oli produktio, joka saatettiin saattaa loppuun asti aikana, jolloin tapahtumia järjesteltiin, muutettiin, tehtiin suunnitelmia a, b ja c ja lopulta todennäköisesti kaikki kuitenkin peruttiin.

Produktio antoi ainakin itselle jonkinlaisen varmuuden siitä, että jotain voitaisiin todennäköisesti toteuttaa loppuun asti, vaikka ei kahdeksaa videota niin mitä todennäköisemmin ainakin muuta-

ma. Itselleni melko suunnitelmallisena ihmisenä varsinkin työpuolella, oli koronan tuoma jatkuvien suunnitelman muutosten viidakko todella turhauttavaa ja ahdistavaakin. Omaa oloa ei yhtään helpottanut median jatkuva laulamiseen ja varsinkin yhdessä laulamiseen liittämä koronasyn-tisyys, joka tietysti perustui koronan alkuvaiheessa kovasti pinnalla olleeseen aerosolileviämiseen ja siihen, kuinka paljon kauheammalla tavalla nämä aerosolit pöpöä levittäisivät kaikkien yhdessä laulamaan erehtyneiden keskuuteen verrattuna puhumiseen tai muuhun huhkimiseen.

Jos tähän asti luulit tekeväsi eri ikäisten ihmisten kanssa lauluun ja musiikkiin perustuvaa, hyvinvointia erinomaisesti tukevaa työtä kuten kuorolaulua, muskaria, laulunopetusta, niin yht` äkkiä harjoittamasi ammatti olikin terveys-turvallisuusuhka ja oikeastaan sinun olisi pitänyt lukemattomien koronaohjeistusten sijaan sanoa harrastajillesi, että hulluko oot, kun tänne tulit vapaa-aikaasi laulun parissa viettämään, etkö tiedä, että tähän kuolee! No, sellaisin fiiliksen lähdettiin sulun jälkeen opetuksia käynnistelemaan käytännön tasolla, harjoittelemaan taas ihmisten ja ryhmien kohtaamista kaikkien ylimääräisten kontaktien välttämisen sijaan.

Vihdoinkin yhdessä

Melkoinen kokemus oli ensimmäistä kertaa olla lapsikuoron edessä heidän lauleksaan sinua päin, saatoit vain kuvitella kuinka aerosolit leijailivat ympäriinsä. Pian tulivat myös maskit, meidän alueellamme juuri ennen syysloman koittamista. Siinäpä vasta mielenkiintoinen apuväline myös laulamisen kannalta! Onneksi nyt kuitenkin ollaan tässä vaiheessa pandemiaa. On voinut huomata,

että kaikkeen sopeutuu, ahdistus menee ohitse, ihmiset haluavat edelleen laulaa yhdessä ja kukaan ei ole lynkannut sinua tämän ammatin harjoittamisesta. Henkilökohtaisesti keikat on myös antanut kovasti perspektiiviä siihen, kuinka omaa jaksamista voisi paremmin tukea ja antanut kokemuksen siitä, kuinka ainutlaatuisia mutta myös kuluttavia tilanteet, joissa olet esillä, ovat.

Miksi kirjoitan näistä fiiliksistä projektiin liittyen? Siksi, koska ILMAVA-produktio antoi vastapainoksi kaikelle kipuilulle, jonkin normaalihkon tavan toimia tavoitteellisen kuoron kanssa, olla yhteydessä kollegoihin ja kaiken lisäksi saada muuta sisältöä ajatuksille. Tulipa opittua paljon uutta myös videoiden kuvaamisesta ja editoinnista. Editoinnin voi laskea korona-ajan konkreettiseksi uudeksi taidoksi. Henkisellä puolella uusia kokemuksia, perspektiiviä ja elämän taitoja on opittu sitäkin enemmän.

Pedagoginen toiminta ei oikeastaan muuttunut poikkeusaikana. Tämänkin tuotannon parissa ruohonjuuritason työskentely on ollut samankaltaista kuin ennenkin terveys-turvallisuus toimia lukuun ottamatta. Useita tarinallisia elementtejä oli mielestäni tässä tuotannossa jo läsnä ennen kuin koko TARU-koulutuksesta olin kuullutkaan ja tokiin, kaikestahan saa tarinan. Nämä laulut ovat itsessään tarinoita, joita kuvitus entisestään värittää. Jokaisen teoksen kulkureitti on itsessään tarina, jokainen sen tekemiseen osallistunut voisi kertoa oman tarinansa suhteessa yhteiseen teokseen. Teos on yksi tarina, kokkolalaisten lasten näkemyksestä ilmastoaiheisiin vuonna 2020 opettajiensa luotsaamina.

Produktion aikana hyödynsin muutamia TARU-koulutuksessa oppimiani harjoituksia tai lähestymistapoja ilmaisuun lasten kanssa. Toivon,

Kuva: Pixabay

että kun taas arki normalisoituu ja esimerkiksi etäisyydet poistuvat, niin pääsemme kaiken ikäisten ryhmieni kanssa soveltamaan kurssin anteja osana omaa toimintaamme ja näin varmasti tulee tapahtumaan.

Ilmastotaideteoksen videot sisältävät lasten taidetta eri muodoissaan: sävellyksiä, lyriikoita, maalausia, tanssia, kädentaitoja, laulua ja lausuntaa. Näistä eväistä ovat syntyneet lasten näköiset, upeat ja ihastuttavat ILMAVA – lasten ilmastotaideteokset, olkaa hyvä!

Lauluja ilmastonmuutoksesta

ILMAVA – lasten ilmastotaideteoksen videot ovat nähtävissä Keski-Pohjanmaan konservatorion Youtube-kanavan Ilmava-soittolistalla. Yhteistyössä: Kokkolan lasten ja nuorten kuvataidekoulu, Keski-Pohjanmaan konservatorion musiikki ja tanssi, Keski-Pohjanmaan Taito -käsityökoulu, Kokkolan lasten ja nuorten sanataidekoulu Santtu, Keski-Pohjanmaan konservatorion musiikinperusteet, Lapsikuoro Sävelsäkki, Kokkolan nuorisokuoro

ILMAVA-Ilmastotaideteosten teosluettelo

1. Lasten ilmaston muutoslaulu säv., san Ulla-sisko Jauhiainen Sävelsäkki, laulu; Lasten- ja nuorten kuvataidekoulu, kuvitus.

2. Anna musiikin virrata säv., san. Sävelsäkki ja Kirsti Rasehorn Sävelsäkki, laulu, Esibaletti, tanssi; Puusomisteet, Keski-Pohjanmaan Taito käsityökoulu.

3. Metsä siellä odottaa säv. Aapo M., san. Lasten- ja nuorten sanataidekoulu Santtu Kokkolan Nuorisokuoro, laulu; Lasten- ja nuorten kuvataidekoulu ja Keski-Pohjanmaan Taito käsityökoulu, kuvitus.

4. Suntain mies – puhdas sydän säv. Kaista T., san. Lasten- ja nuorten sanataidekoulu Santtu Sävelsäkki laulu; Lasten- ja nuorten kuvataidekoulu, kuvitus.

5. Valon planeetta säv. Vertti Ö. Baletin nykytanssiryhmät, tanssi; Lyhtysomisteet, Keski-Pohjanmaan Taito käsityökoulu.

6. Mitä sää tiedät? säv., san. Sävelsäkki ja Kirsti Rasehorn Sävelsäkki, laulu ja esiintyminen.

7. Ilmaston kehtolaulu säv., san. Sävelsäkki ja Kirsti Rasehorn Sävelsäkki, laulu; Keski-Pohjanmaan Taito käsityökoulu, kuvitus.

8. Muutosten kevät teksti Iida Salmela (Lasten- ja nuorten sanataidekoulu Santtu) Luenta: Sävelsäkki ja Nuorisokuoro; Kuvitus: Lasten ja nuorten kuvataidekoulu. ■

Teksti: Katariina Tenhunen

Tiitiäisen taskussa

Tavoitteena on kookuttaa osallistuja innostumaan jostakin ilmaisusta, minä kerron. Kokoontumiskertoja saman teeman ympärillä on neljä: ensimmäisellä kerralla on kirjavinkkaus ja keskustelu aiheesta, seuraavaksi kirjoitetaan runoja ja lyhyitä tekstejä, kolmannella kerralla maalataan omaa oloa paperille ja viimeisellä kerralla työskennellään draaman kanssa. Draaman keinoja voivat olla improvisointi, tarinateatteri, pöytä- ja nukke-teatteri, lukuteatteri tai varjoteatteri. Lopuksi tehdään näyttely kirjoituksista ja maalatuista kuvista. Näyttely asetetaan kirjastoon tai muuhun julkiseen tilaan.

Olen varma, että jokaisessa ihmisessä on luovuttaa ja Iloa ilmaisusta -konsepti vain houkuttelee esiin. Kohderyhmiä voivat olla kaikki koululuokat, työttömät, seniorit, maahanmuuttajat, omaishoitajat, eri potilasyhdistykset jne. Sellaista ihmisryhmää ei olekaan, jolle tämä ei sopisi.

KUMMITUSTARINOITA

Tarinateatterikoulutuksen harjoittelujaksoksi valikoitui kevät 2021 ja oman kylän yläkoulun 8-luokkalaisten valinnaisaineryhmä. Äidinkielen opettajan kanssa sovin aiheeksi kummitustarinat, koska luokka oli vähän aikaa sitten käynyt läpi kauhukirjallisuuden genreä.

– Kirjavinkkaus, sanataide ja kuvien maalaaminen sujuivat 8-luokkalaisilta kohtalaisen hyvin. Viimeinen osio oli haastavin, koska luokan oppilailla ei ollut aikaisempaa kokemusta draaman käytöstä.

Minä valitsin kummitustarinoiden esittämiseen varjoteatterin, koska monelle esiintymistä jännittävälle oppilaalle varjoesittäminen on helpompaa kuin itse yleisölle esiintyminen.

Varjoteatteri on vanha teatterimuoto, jossa tarina esitetään varjokuvina. Näyttämöhahmoja voivat esittää näyttelijät tai ne voidaan tuottaa esimerkiksi nukkien avulla. Valonlähteeksi käy hyvin piirtoheitin, lisäksi tarvitaan suuri valkoinen kangas varjojen heijastamista varten. Varjoteatterilla on mahdollista toteuttaa vaikuttavia kohtauksia ja kerrontaa myös ihmishahmoilla.

Draamatyöskentelyyn kannattaa varata aikaa reilusti. 45 minuutin oppitunti on liian lyhyt aika tehdä edes pientä esitystä valmiiksi. Harjoittelujaksolla esim. varjoteatteriesityksen musiikki tai äänitehosteet jäivät kokonaan pois lyhyen ajan vuoksi.

– Rohkaisin oppilaita tekemään myöhemmin satuja päiväkotilapsille varjoteatterin keinoin. Totesin tuntien jälkeen, että kehuminen innostaa ihan jokaista laittamaan itsensä likoon. Mokaaminen ei tunnukaan enää niin kamalalta, kun koko ryhmä ”mokaa” yhdessä.

– Harjoitusjakso antoi minulle rohkeutta käyttää tätä konseptia kaikilla luokka-asteilla, useiden oppiaineiden työstämiseen sekä innostaa oppimiseen, jossa korostuu taiteen kokemuksellinen ja yhteisöllinen rooli. Aihetta lähestytään monin taiteellisin lähestymistavoin.

Sanataide

1. Alkulämmittelynä oma nimi pystysuoraan, alkukirjaimista kirjoitetaan yksi sana, aihe voi olla muutakin kuin kummitukset. Esimerkiksi

M uutama
A inutlaatuinen
T alitintti
T ansii
I kkunalaudalla

2. alkulämmittely.

Edelleen oma etu- ja sukunimi pystyyn kirjoitettuna. Nyt kirjoitetaan runo kummituksista, aaveista, haamuista jne.

Esimerkiksi

K erran
A ikaisin
T apulissa
A aveet
R iehaantuivat
I lkikurisesti
I rvisteleämään.
N ormaali
A amu?

3. Kirjoita oma urbaanilegenda.

4. Keksi riimejä hautakiviin.

5. Kirjoita oma loitsu.

6. Keksi oma hirviö. Kirjoita miltä se näyttää, missä se asuu, mitä se syö, mitä se haluaa jne.

7. Kuvasta kirjoittaminen. Valitse yksi kuva ohjaajan tuomista kuvista. Kirjoita henkilöstä: mikä hänen nimensä oli, missä hän asui ja mitä tapahtui/ miten hän kuoli. Kirjoita mitä hän haluaa sanoa hänen jälkeensä jääville.

8. Kirjoita kahden virkkeen kauhutarina TAI Seitsemän lauseen kauhutarina: mikä paikka, ja miltä siellä näyttää? Mikä päähenkilö kuvailemas-

Kuvat: Päivi Rahmel

sasi paikassa tekee? Mitä hänelle tapahtuu? Mitä hän sanoo? Kuka repliikin kuulee? Mitä kuulija vastaa? Mitä he tekevät yhdessä?

Näistä tehtävistä valitaan sopivat. Sanataide-tunnilla oppilaat tekivät omasta nimestään ajatelmia tai runoja ja tehtävän 8.

Osa oppilaista ei suoriutunut tästä tehtävästä ja opettaja pyysikin minulta, että toisin seuraavalle kerralle valmiin tarinan, johon tarvitsee vain lisätä sanoja. Esimerkiksi:

Menin herra Foxin kirjakauppaan ja kysyin rakkausrunoja. Kirjoja ei ollut enää jäljellä, sillä väki osti niitä _ Herra Fox antoi minulle jotain _ ainetta ja sanoi: _ Tunsin kuinka _ minua, luulin sydämeni _ ja olin varma, että _ Vihdoin ymmärsin, että herra Fox ei ollut _ vaan _ janoava _

Kuva: Pixabay

Iloa ilmaisusta

Ohjaaja on pukeutunut mustaan kaapuun, kasvot ja kädet valkoiset, hiuksia peittää musta pitsinen päähine.

Kuvataide

Maalataan peite- ja öljyväreillä noin 20 x 20 cm paperille kuvia tai tunnelmia kummitusaiheesta. Kuvan ei tarvitse olla esittävä, pikemminkin haetaan omaa sisäistä tunnelmaa. Maalauksia ei arvostella eikä analysoida, ne kertovat kunkin maalaajan omia sisäisiä tarinoita tai maisemia. Kun kuvat ovat valmiita, ne liimataan mustalle kartongille. Kuvan viereen liimataan edellisellä tunnilla tehty kirjoitelma tai runo. Näistä tuotoksista tehdään näyttely joko koululle, kirjastolle tai muuhun julkiseen tilaan.

Draamatyöskentely

Ohjaaja on valinnut kummitusaiheisen tekstin. Ohjaaja päätti yhdistää lukuteatterin ja varjoteatterin, koska ryhmällä on varsin vähän kokemusta draamatyöskentelystä. Draamatuntiin sisältyy myös improvisaatioita, musiikkia, tanssia ja liikettä. Draamatunnin alussa on lämmittely, joka koostuu improvisaatioharjoituksista.

Lämmittelyharjoitukset

Draamatunnin alussa on harjoitteluja: edellä mainittu hampaattomat, tekemistä ja esine kertoo.

Hampaattomat. Mennään piiriin. Ohjaaja sanoo vasemmalla puolellaan olevalle jonkin eläimen. Sanojan tulee sanoa eläin ilman, että hänen hampaansa näkyvät. Se kuka sanoo eikä se kenelle sanotaan ei saa nauraa, muut piirissä olevat saavat täysin vapaasti. Jos naurat kun sinulle sanotaan tai sinä olet sanoja, putoat pelistä.

Tekemistä. Yksi menee luokan eteen ja alkaa miimisesti tehdä jotain. Paikalle tulee toinen, joka alkaa tehdä samaa. Toinen kysyy ensimmäiseltä jotakin mistä selviää ensimmäisen tekijän nimi ja mitä tehdään. Toinen jää paikalle ja alkaa vuorostaan tehdä jotain. Hänelle tulee kaveriksi kolmas jne.

Esine kertoo. Ohjaaja laittaa kiertämään tavallisia tarinoita, esim. kampa, teroitin, ruuvi. Jokainen kertoo vuorollaan mikä esine on, keksii sille ihan muun tarkoituksen kuin esineen todellisen käyttötarkoituksen.

Draamatyöskentely

Draamatyöskentelyssä oppilaat lukevat lukuteatteritekniikalla ohjaajan valitsemaa kummitustarinaa Kultajalka, kirjasta Sindt: Kummitukset ja vampyyrit. Ohjaaja neuvoo oppilaita äänenkäytöstä, siitä kuinka pelkällä äänellä tarinaan saadaan elävyyttä. Oppilaat valitsevat itselleen roolit. Osa oppilaista lukee vuorosanoja, osa näyttää tarinaa verhon ja piirtoheittimen valon välissä.

Tämä työskentelyjakso oli kaikkein haastavin. Lukuharjoitukset sujuivat jo hyvin, mutta yht'äkkiä ne, joiden oli tarkoitus näytellä, kieltäytyivät tehtävästä. Roolien jako meni ihan uusiksi. Yllättäen ne, jotka olivat häiriköineet eniten tunnilla, ottivatkin näyttelemisen hoitaakseen. Varsinaista esitystä ei saatu aikaiseksi, mutta pieniä kohtauksia tarinasta Kultajalka.

Kuva: Katarina Tenhunen

Kuva pienestä pojasta hautausmaalla varjoteatterin keinoin esitettyinä.

Kuva: Pixabay

Kuvataidetunnilla oppilaat oivalsivat, että kuvallisella ilmaisulla haetaan tarinoita, joihin ei ole sanoja.

Projektin eteneminen

Tavoitteeni näillä tunneilla oli rohkaista jokaista oppilasta vahvistamaan omaa ilmaisua. Uskon, että jokainen nuori ansaitsee tulla nähdyksi ja hänellä on oikeus osallisuuden kokemiseen. Vaikka näiden tuntien aiheena oli kummitukset eikä oppilaiden omat tarinat, niin kokemani opetustuokiot vahvistivat käsitystäni siitä, että jokaisella nuorella on luovuus sisällään. Tarvitaan vain rohkaisua ja houkuttelua, jotta saadaan se nuoren itsensä käyttöön ja voimavaraksi.

Kirjavinkkaukseni saivat aikaan vilkasta keskustelua ja seuraavillakin tunneilla niihin kertomuksiin viitattiin, joten ainakin osa tarinoista oli koukuttanut heidät kuuntelemaan. Sanataidetunnilla minut yllätti se kuinka heikkoa 8-luokkalaisten kirjoittaminen ja tekstin tuottaminen on. Olin ajatellut, että kahdeksasta tehtävästä ehditään tehdä ainakin neljä. Tunnin aikana selvisi, että alkuharjoitusten lisäksi jäi aikaa yhteen tehtävään.

Kuvataidetunnilla oppilaat oivalsivat, mitä kuvallisella ilmaisulla haetaan. Eli haetaan tarinaa, joihin ei ole sanoja. Teemana oli edelleen kummitukset ja aaveet. Oppilaat paneutuivat kiitettävästi tehtäviin ja samalla kuulin, että käyntiäni oli edeltänyt äidinkielen tunti, jonka aiheena oli kauhu-

kertomukset. Ehkäpä siksi aiheeseen pureutuminen onnistui varsin hyvin. Maalaaminen ja tekstien yhdistäminen kuviin oli selvästi tärkeä kokemus.

Improvisaatioharjoitukset kiinnostivat. Koko ryhmä lähti mukaan harjoituksiin ja arimmatkin uskalsivat osallistua niihin. Varjoteatteri oli uusi kokemus kaikille. Kerroin varjoteatterin historiasta ja ideasta ja jokainen sai kokeilla olemista valon ja verhon välissä. Monelle esiintymistä jännittävälle oppilaalle varjoesittäminen oli helpompaa kuin itse yleisölle esiintyminen.

45 minuutin oppitunti on liian lyhyt aika tehdä edes pientä esitystä valmiiksi. Varjoteatteriesityksen musiikki tai äänitehosteet jäävät esimerkiksi kokonaan pois lyhyen ajan vuoksi. Rohkaisin oppilaita tekemään myöhemmin satuja päiväkotilapsille varjoteatterin keinoin, kunhan tekniikka on hallussa.

Jatkossa kiinnitän enemmän huomiota ryhmän dynamiikkaan: hiljaiset tai syrjään vetäytyvät oppilaat sekä äänekkäät tai häiriköivät oppilaat tarvitsevat erilaista huomiota. Totesin tuntien jälkeen, että kehuminen innostaa ihan jokaista laittamaan itsensä likoon. Mokaaminen ei tunnukaan enää niin kamalalta, kun koko ryhmä ”mokaa” yhdessä.

Konservatoriossa soivat myös tarinat

Toteutan tarinallisuutta opetuksessani kahdella rintamalla

Innostuin jatkamaan tarinallisuuden kokeiluja ja kokosin opettajista yhtyeen, jonka kanssa rakensin konsertin. Suunnitelmissani on kokonainen konserttisarja paikalliseen tervahistoriaan liittyvään veneeseen. Kokonaisuuteen kuuluu tarina kyseisestä laivasta ja sen historiasta. Tämä tarina saattaa soida, kun Oulu toimii kulttuuripääkaupunkina.

Toteutan tarinallisuutta opetuksessani kahdella rintamalla. Käyn yhtyeeni TerwaTrion kanssa soittamassa ja laulamassa tarinallisia konsertteja Oulun koronarokotustilaisuuksissa Oulu-hallissa. TerwaTrion kanssa olen valmistanut myös konsertin, jossa oululaisen fregatti Toivon biografiaa esitetään musiikin, äänitaustojen ja draaman keinoin.

Toivo rakennettiin tasan 150 vuotta sitten ja sen vesillelaskua eli lykkäjäisiä juhlittiin uudelleen Hailuodon musiikkpäivillä 29.7.2021.

16.10.2021 oli vuorossa draamakonsertti, jossa muisteltiin Toivon ensimmäistä pitkää, noin viiden vuoden purjehdusta. Samalla teimme tutuksi oululaista merenkulkuhistoriaa. Kansanrunousarkisto antoi projektin käyttöön oululaisen merimiehen Jaakko Haatajan keräämän laajan materiaalin merimieslauluja ja -runoja. ■

Olemme käyttäneet tarinateatterin menetelmiä draamallisissa maahanmuuttajille suunnatuissa konserteissa, joissa on tarinoitu sanoin ja sävelin Oulun ja Suomen historiaa. Samalla maahanmuuttajat ovat saaneet tuntea suomalaisen kulttuuriin esimerkiksi kansallispukujen muodossa ja heitä on kannustettu suomen kielen opinnoissa.

Oulun konservatorion avoimet ovet -soitinesitelypäivä peruuntui koronan takia ja teimme joka soittimesta noin minuutin pituisen esittelyvideon. Yritin tarinoida yhteen minuuttiin sen, miksi klarinetti on maailman paras soitin. Katso Maailman paras soitin. Klarinetti -video YouTubessa.

W. H. Yorke: Laiva Toivo -maalauk (1872)
Kuvan restaurointi: Eero Karvonen

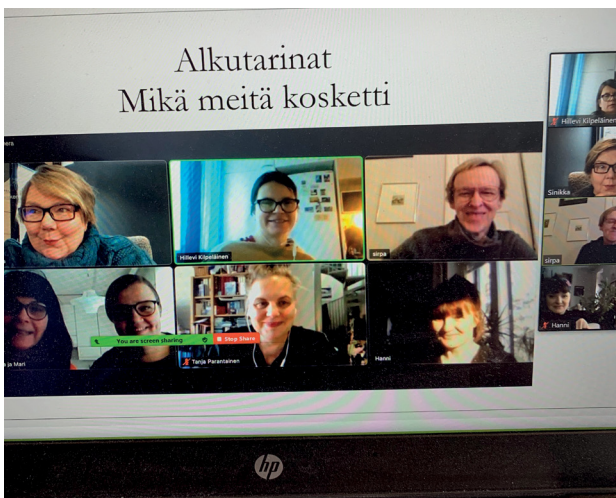

Tarinateatteri siirtyy Zoom-näyttämölle

Koronapandemia on koetellut kaikkia ihmisiä ja monin tavoin myös eri ammattiryhmiä. Lähtökohtana yhteiselle kehittämistyöllemme oli inspiroiva kokemus Metropolian Päivi Rahmelin ohjaaman TARU-koulutuksen ketterästä siirtymisestä verkkoon koronan aiheuttamien kokoontumisrajoitusten myötä. Korona on haastanut esittävien taiteiden taideopetuksen etsimään ja luomaan uusia toimintamahdollisuuksia ja kehittämään alalle uusia digitaalisia työmuotoja.

Tähän haasteeseen halusimme tarinateatterin ohjaajina ja kouluttajina tarttua ja lähteä tutkimaan, miten tarinateatteri toimintana ja taiteellisenä ilmaisumuotona olisi siirrettävissä Zoom-näyttämölle, ja miten sen opettaminen toteutuisi verkkoympäristössä. Kehittämistyömme aiheeksi muotoutui tarinateatterin digipedagogiikka.

Tarinateatteri on spontaaniin improvisaatioon perustuva yhteisöteatterin muoto, jossa narratiivisuus on merkittävässä asemassa. Menetelmän keskiössä on yleisön henkilökohtaisten tarinoiden ja kokemusten kertominen. Kerronnasta esiintyjät ja muusikko improvisoivat välähdyksiä, kohtauksia ja pienoisesityksiä. Tarinateatterissa ohjaajat johdattavat keskustelua.

Toteutimme TARU-koulutuksen osallistujien pienryhmälle kolme työpajaa/webinaaria.

Kuvat: Päivi Rahmel

Tanja Parantainen

Kouluttaminen verkossa oli meille uutta. Sen pohjaksi osallistuimme Päivi Timosen webinaaripedagogiikan kurssille Humanistisessa ammatikorkeakoulussa. Työskentelyymme valikoitui Timosen (2021) kehittämästä yhteisöllisen webinaaripedagogiikan mallista muutamia periaatteita: reaaliaikainen verkkoläsnäolo, opetuksen ja oppimisen yhteisöllisyys ja dialogisuus, yhdessä kokeilemalla kehittyminen. Opetuksen keskeisiksi pyrkimyksiä nousivat sosiaalisen etäisyyden vähentämiseen, vuorovaikutuksen luomiseen ja sen edistämiseen käytettävät menetelmät ja aktiivisen yhteisöllisyyden synnyttäminen.

Työskentelyssä pyrittiin hyödyntämään Zoomin toimintoja: break out rooms -pienryhmäkeskusteluyhteyden mahdollistamiseksi ja chat-viestit kirjoittamalla jakamisen mahdollistamiseksi. Videokamerat olivat useimmiten päällä työskentelyn aikana. Tällä pyrimme jäljittelemään tarinateatterin live-tilannetta: samassa tilassa olemisen kokemusta ja mahdollisuutta yhteisölliseen emotionaaliseen sitoutumiseen. Oleellista oli tarinateatterin toteuttaminen Zoom-näyttämöllä – kertomisen ja esittämisen dialogi. Keskustelukumppanina meillä oli opetuksessa Päivi Rahmelin vastailmestynyt kirja: Kerro, katsotaan! Opas tarinateatteriin ja narratiiviseen pedagogiikkaan.

Kevään ja syksyn prosessit

OSA 1: KEVÄT

Toteutimme TARU-koulutuksen kehittämistehävänä Tarinateatteri-webinaareja TARU-koulutuksen osallistujille, koska omat opetusryhmämme olivat jääneet koronan vuoksi tauolle. Työskentelimme keväällä oman pienryhmämme kanssa ja syksyllä kaikkien Helsingin Taru-ryhmän halukkaiden osallistujien kanssa.

Keväällä toteutimme kolme webinaaria, joiden keskiössä oli tarinateatterin näyttelijäntyö Zoomissa. Pyrimme läsnäoloon, kohtaamiseen, kuuntelemiseen ja vuorovaikutukseen reaaliaikaisessa verkkoläsnäolossa. Digitarinateatteriin siirryttäessä läksimme ratkomaan seuraavia haasteita:

- Miten narratiivisuus siirtyy live-tarinateatterista Zoom-näyttämölle?
- Miten tarinateatteriesityksen rakenne ja esitystekniikat ja dramaturgiat siirtyvät Zoom-näyttämölle?
- Miten näyttelijäntyö toteutuu Zoom-näyttämöllä?
- Miten kommunikaatio toimii Zoom-näyttämöllä ohjaajan ja näyttelijöiden ja toisaalta ohjaajan ja kertojan välillä?

Toteutimme kevään kolme webinaaria tarinateatteriesityksen rakenteen kautta. Ensimmäisessä webinaarissa perehdyimme alkutarinoiniin, joiden tarkoituksena on johdattaa yleisö esityksen teeman äärelle. Etenimme lyhyisiin dramaturgioihin, joita kutsutaan lyhyttekniikoiksi. Niiden avulla lämmitetään yleisö ja esiintyjät tarinateatterille ja keskinäiselle vuorovaikutukselle.

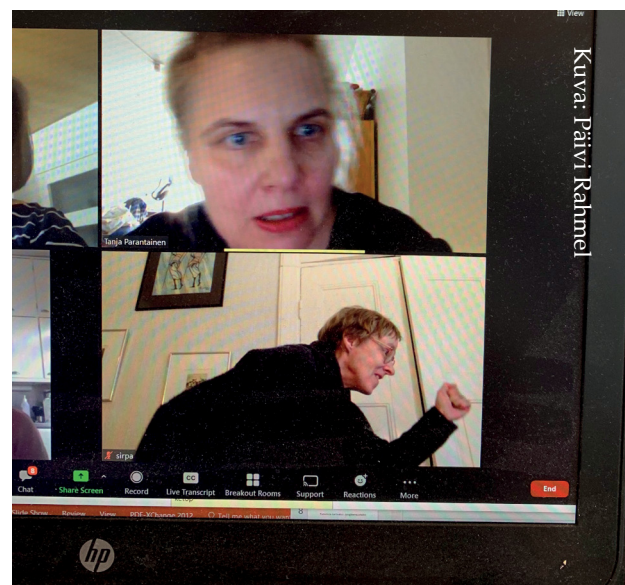
Toisen webinaarin keskiössä oli tarjota näyttelijän kokemus tarinateatteriesityksestä Zoomissa. Teemaksi valittiin koronavuosi. Esiinnyimme toisillemme kertoen ja esittäen vuorotellen kunkin kokemuksia koronasta. Seuraavassa TARU-etäpäivässä näyttelijät pääsivät toteuttamaan demoesityksen alkutarinoiden ja lyhyiden tekniikoiden kautta Helsingin TARU-täydennyskoulutuksen osallistujille. Yksi näyttelijä tiivisti onnistumisen kokemuksen: "Eka tarinateatterikeikka näyttelijänä on nyt koettu".

Kolmannessa webinaarissa jatkoimme pidempään esitysdramaturgioihin, eli pitkiin tekniikoihin sekä esityksen lopputarinoiniin. Harjoittelimme Uni- ja Puhelivastaa -tekniikoita, jotka ovat erityisesti kehitetty etätarinateatteriin.

Live-tarinateatteritekniikoista muotoilimme etäsovelluksia esim. Neljä tasoa, Välähdyksiä, Katkelmia ja Käytävä. Osallistujien taito ja kehittyminen tekemisessä näyttäytyi tälläkin kerralla yllättävän laadukkaana. He kykenivät jo omaksumaan näyttelämisen uusia ja vaikeita tekniikoita. Yksi näyttelijöistä otti myös spontaanisti koiransa mukaan kanssannäyttelijäksi.

OSA 2: SYKSY

Alkuperäinen ajatuksemme oli toteuttaa syksyllä kuuden webinaarin sarja kevään pienryhmälle: syventää esiintymistaitoja, lisätä visuaalisten mahdollisuuksien kokeiluja ja toteuttaa 90 minuutin Zoom-esitys verkossa. Aikataulut osoittautuivat kuitenkin haasteellisiksi, joten päädyimme muut-

Käyttimelento-metaforaa sisällön ja työskentelyn suunnittelussa.

tamaan syksyn webinaarit kolmen kerran kokonaisuudeksi. Nyt webinaareihin sai myös tulla mukaan kuka tahansa Taru-koulutuksen osallistuja.

Syksyllä keskityimme narratiivisuuteen. Nimesimme kurssin Lentokurssiksi ja webinaarit Lenoiksi. Käytimme lento-metaforaa ja kuvallista materiaalia sisällön ja työskentelyn suunnittelussa. Lupasimme osallistujille taitolentoa, syöksylaskua, vapaata pudotusta, liitelyä kevyin siivin ja hallittua, tyylieltyä laskeutumista yhdessä ryhmän kanssa, tarinateatterin parissa.

Syksyn webinaareissa kerrottiin tarinoita luopumisesta, vanhemmuudesta ja parisuhteesta, TARU-koulutuksen merkityksellisyydestä, onnistumisen kokemuksista ja haasteista työssä, sekä lentämisen ja laskeutumisen kokemuksista. Tarinateatterin tekniikoista kertosimme ja syvensimme kaikkia jo keväästä tuttuja: Liikkuva patsas, Lause, Uni, Puhelinvastaaja ja Neljä tasoa. Uutena tekniikkana opettelimme vielä dialogisen tekniikan Pari, joka mahdollisti kanssanäyttelijän aistimisen ja toiseen reagoimisen. Viimeisellä lennolla esitimme jälleen esityksen toisillemme.

Hommat haltuun

Tämän kehittämistehtävän aikana kehitimme itsellemme etätarinatatterin opettamisen mallin, jota pystymme myös tulevaisuudessa toistamaan ja varioimaan uusien ryhmien kanssa. Vaikka aikaresurssi oli rajallinen, näyttelijät saivat Zoom-näyttelemisen ja etätarinatatterin perusasiat hyvin haltuun.

Nämä webinaarit sytyttivät meille innostuksen Zoom-tarinatatteriesityksiä kohtaan. Opimme Zoom-esityksen erityispiirteistä ja visuaalisuudesta sekä suunnittelusta, ohjaamisesta ja teknisten ominaisuuksien hyödyntämisestä. Käytimme yhtenä opetusmenetelmänä vuorotellen kanssanäyttelijänä toimimista toisen ohjatessa.

Olimme itse alusta asti vaikuttuneita osallistujien taidoista ja innosta. Kehityimme digipedagogityöparina tässä uudessa ympäristössä, innostavien osallistujien kanssa. Osallistujien kiinnostus, luottamus, esiintyjän taidot ja palautteet siivittivät meidät innostuneeseen digitarinateatterin lentoon.

Palautteita osallistujilta

”Lento oli mahtava. Vapauduin jännityksestä ja unohdin kaikki työkiireet.”

”Pienellä ryhmällä joutuu olemaan koko ajan aktiivinen. Toisen kuunteleminen oli taas tärkeää. Mielenkiintoista se, mitä oma pää tuottaa toista kuunnellessa: kuvia, tunnelmia, empatiaa, omia tunteita.”

”Vahvistui se tunne, että tarvitsen toista näyttelijää ruokkimaan ja inspiroimaan omaa luovuutta ja lentoa.”

”Ilman näitä lentoja TARU-koulutus olisi jäänyt vajaaksi. Siitä olisi puuttunut jotakin merkittävää.”

”Opin sen, että tarinateatterin tekemistä oppii vain tekemällä ja toistoilla. Opin myös ohjaajan roolista seurattessani ohjausta.” ■

Oman näytelmän kirjoittaminen

Me teimme näytelmän niin, että kaikki ryhmäläiset kirjoittivat lyhyen kohtauksen, jonka inspiraationa käytettiin jouluaiheisia postikortteja. Jokainen kohtaus työstettiin ja esitettiin pienryhmissä. Näistä kohtauksista valittiin jatkotyöstöä varten yksi, joka kiinnosti kaikkia ryhmäläisiä.

Valitun kohtauksen pohjalta ryhmä valmisti ohjauksessani pienoisenäytelmän, käyttäen erilaisia devising-tekniikoita kohtausten luomiseen. Devising tarkoittaa ryhmä- ja prosessikeskeistä teatteria, jossa ennalta laadittua käsikirjoitusta ei ole. Prosessia kuitenkin voi vetää ohjaaja, joka asettaa jonkinlaiset raamit työskentelylle ja valitsee työtavat ja järjestyksen. Käsikirjoitus, eli esitysteksti, syntyy harjoitusprosessissa, valituista lähtökohdista ja ryhmän synnyttämänä. Ryhmä voi käyttää eri työtapoja, käsikirjoittaa, koreografioida, improvisoida tai yksinkertaisesti suunnitella kohtaukset. Ryhmä tuottaa ja muokkaa materiaalia koko ajan aktiivisesti. Ohjaajana kirjoitin ryhmäläisten avustuksella kohtaukset tekstiksi.

Joulunäytelmä

Mitä punaisempi lakki, sitä todellisempi tonttu. Tarina joulusta.

KOHTAUS 1

Kertoja: Kerran kauan sitten syntyi Klaus Junior Pukkinen. Hän oli vanhempiansa esikoislapsi ja hänestä oli tuleva joulupukki, kuten hänen isänsä. Vuodet vierivät ja Klausin vastuu perheessä kasvoi. Hän piti huolta kaikista sisaruksistaan ja hoiti kaikki kotityöt, jotka hänen vanhempansa hänelle antoivat. Kuitenkaan vanhemmat eivät koskaan antaneet Klausille kiitosta tai arvostusta. Omilta kiireiltään he eivät nähneet mitä kaikkea Klaus teki kotona. Aina kun Klaus ehdotti uusia ideoita joulun parantamiseksi, hänen isänsä Joulupukki nauroi ja sanoi; ” Ei, me teemme asiat perinteiden mukaan, kuten ne on aina tehty. ”

Kuva: Päivi Rahme

Kirjoittaja on teatteri-ilmaisun ohjaaja ja toimii ilmaisutaidon opettajana. Tässä artikkelissa hän kertoo devising-työtavasta, jossa näytelmän teksti tehdään yhdessä osallistujien kanssa. Minna jakaa myös yhdessä kirjoitetun joulunäytelmän vinkiksi jollekin toiselle toteuttajalle.

Eräänä iltana Klaus teki jälleen kaikki kotityöt. Hän siivosi, tiskasi ja syötti ainoan siskonsa Klausitiinan. Klaus oli huolehtinut siskostaan tämän syntymästä asti ja Klaustiina oli hänelle kaikista rakkain kaikista sisaruksista. Rankan työpäivän jälkeen vanhemmat tulivat kotiin ja näkivät Klausin leikkimässä siskonsa kanssa.

KOHTAUS 2

Joulupukki: Taasko sinä olet vain laiskotellut ja leikkinyt siskosi kanssa?!

Klaus: En! Minä olen tehnyt kaikki kotityöt ja siivonnut ja huolehtinut sisaruksistani. Te ette koskaan kiitä minua kaikesta siitä työstä, mitä minä teen sillä aikaa kun te ette ole kotona. Te, ette ole koskaan kotona!

Muori: Me olimme koko päivän töissä, teimme lahjoja ja valmistauduimme jouluun ja sinä vain vetelehdit kotona koko päivän. Sinusta ei koskaan tule uutta joulupukkia! Sinä et ansaitse joulupukin punaista hattua.

Vanhempien sanat satuttavat Klausia ja hän juoksee ovelle.

Klaus: Minä lähden nyt, enkä ikinä palaa tänne!

Läimäisee oven perässään. Klaustiina alkaa itkemään veljensä perään.

Kertoja: Vuodet vierivät ja katkeruus ja viha kasvavat Klausin sisällä. Hän asuu yksin kaukana muista, vihaten ihmisiä ja joulua. Samaan aikaan kotona Klaustiina kasvaa ja aikuistuu, ikävöiden veljeään ja syyttäen vanhempiaan Klausin lähdöstä. Klaustiina päättää lähteä etsimään veljeään, jotta he voisivat yhdessä kostaa vanhemmilleen heidän ilkeytensä ja välinpitämättömyytensä.

Klaustiina löytää lopulta veljensä, joka asuu aivan Korvatunturin erämaassa. Kun Klaus näkee siskonsa, he halaavat. Klaus ei ole ollut näin onnellinen vuosiin. Klaustiina on ikävöinyt veljeään ja nyt kaikki tuntui jälleen hyvältä, kun hän oli veljensä luona.

Klausin koti on ihmeellinen ja kaunis. Se on täynnä mitä erilaisempia kojeita ja kirjoja. Klaustiina ottaa kirjan esille repustaan. Se on mustan magian kirja, täynnä ilkeitä loitsuja ja kirouksia. Hän kertoo suunnitelmansa veljelleen, kuinka he voisivat kostaa vanhemmilleen, pilaamalla joulun ja sen hengen. Klaustiina on löytänyt loitsun, jonka avulla ihmisiä voi muuttaa ruuaksi. Mikä olisikaan julmempaa kuin muuttaa ahneet ihmiset ruuaksi ja laittaa heidät syömään toisiaan! Klaustiina hihkaisee. Vaikka Klaus epäröi, katkeruus hänen sydämessään saa hänet suostumaan siskonsa suunnitelmaan. Ihmiset ansaitsevat tämän, heidän vanhempansa ansaitsevat tämän.

KOHTAUS 3

Klaustiina on soluttautunut ihmisten sekaan. Kukaan ei tunnista häntä tontuksi, sillä hän ei pukeudu kuten tontut.

Hän ohittaa ihmisiä kadulla etsien sopivaa uhria ensimmäiselle kostolle. Hän näkee kuinka eräs isä kävelee lapsensa edelle puhuen puhelimeen. Lapsi kutsuu isäänsä useasti, mutta äiti ei kuule välitä.

Klaustiina mutisee loitsun: Vihamassa, kasvamaassa, kasvi lorum lom. Katomassa til im talim, katokatoaa.

Isä muuttuu perunaksi. Puhelin putoaa kadulle ja rikkoutuu. Hämmäntynyt lapsi katselee ympärilleen. Kun hän tajuaa mitä on tapahtunut, hän alkaa kirkua paniikissa.

KOHTAUS 4

Perhe: Äiti ja kaksi lasta ovat viettämässä joulua. He asettelevat ruokaa pöytään. Klaus ja Klaustiina vakoilevat perhettä ikkunan takana. Jälleen Klaustiina mutisee loitsun, tällä kertaa toisenlaisen. Ruoka katoaa perheen pöydästä, he ovat hämmäntyneitä ja paniikissa, joulu on pilalla!

Klaus koputtaa oveen. Äiti avaa oven.

Klaus: Hyvää joulua!

Lapset: Se on Joulupukki!

Äiti: Hiljaa lapset!

Klaus: Minä kuulin teidän hätänne ja päätin tulla auttamaan teitä. Tässä teille maukasta jouluruokaa korillinen, ettei teidän tarvitse olla nälkäisiä jouluna.

Minna Högbäckan tekemä juliste joulunäytelmästä.

Äiti: Kiitos. Aloinkin olla nälkäinen ja ärtynyt. Äiti kantaa ruokakorin pöytään, unohtaa Klausin oven suuhun.

Klaus: Hyvää joulua! Minä tulen uudelleen illalla, lahjojen kera...

Kertoja: Klaus lähtee, sulkee ulko-oven. Hiipii takaisin ikkunan taakse, Klaustiinan luokse. He katsovat kuinka äiti mättää ruokaa suuhun korista. Yhtäkkiä korissa oleva mehevä kalkkuna herää henkiin, rääkäisee ilmoille kauhean huudon ja hotkaisee äidin kitaansa. Kauhistuneet lapset huutavat, perheen isä tulee paikalle lohduttamaan heitä. Klaus ja Klaustiina nauravat ilkeää naurua ikkunan takana.

Klaus ja Klaustiina jatkavat ilkeää suunnitelmaansa. He muuttavat välinpitämättömiä vanhempia ruuaksi, etsien vanhempia, jotka ovat kuin heidän omansa. Ihmiset ovat kauhuissaan. Uutiset leviävät ilkeästä joulupukista, joka muuttaa ihmisiä ruuaksi.

KOHTAUS 5

Kertoja: Klaus ja Klaustiina päättävät, että seuraava kosto tulee olemaan kaikista pahin. He tekevät salaisen käsitervehdyksen ja nauravat ilkeästi. He matkustavat takaisin Korvatunturille, seuraava suunnitelma alkaa muovautua...

Klaus ja Klaustiina astuvat sisään tonttujen työpajaan.

Klaus: Hyvää iltaa arvon tontut! Meillä on teille mielenkiintoisia uutisia.

Tontut ovat hämmentyneitä, mutisevat yhdessä.

Klaustiina: Saanko esitellä teille, arvon tontuille, TASA-ARVOISEN TYÖSOPIMUKSEN! Se sisältää kaikille yhtä hyvän palkan, neljä taukoa työpäivän sisällä sekä työterveydenhuollon! Sekä tarkan kuvauksen veljeni ja minun ideoista parantaa teidän työoloja ja helpottaa lelujen valmistusta.

Tontut innostuvat silmiin nähden ideasta.

Tonttu 1: Tämä kaikki kuulostaa hyvältä!

Tonttu 2: Saammeko nähdä sopimuksen ja lukea sen.

Tontut lukevat sopimuksen.

Tonttu 1: Tämä sopimus on juuri sitä mitä me olemme aina halunneet!

Tonttu 2: Hyvästi pitkät työpäivät ja kipeät selät!

Tonttu 3: Me menemme lakkoon, emmekä työskentele, ennen kuin Pukki ottaa tämän sopimuksen käyttöön.

Kaikki tontut hurraavat. Klaus ja Klaustiina näyttävät tyytyväisiltä.

KOHTAUS 6

Kertoja: Ja niin joulukuusi oli pilalla. Ihmiset pelkäsivät, eivätkä uskaltaneet lähteä kodeistaan. Tontut olivat lakossa ja kenelläkään ei ollut joulumieltä, paitsi yhdellä henkilöllä...

Saana Vuononen koristelee joulukuusta ja hyräilee joululaulua. Klaus vakoilee häntä ikkunan takana.

Klaus: Kuinka hän voi olla noin iloinen? Olen pilannut kaiken joulusta ja silti hän laulaa ja koristelee kuusta.

Saanasta tuntuu siltä, että joku tuijottaa häntä. Hän katsoo ikkunaan ja näkee Klausin. Heidän katseensa kohtaavat. Klaus vain tuijottaa häntä. Saana avaa ikkunan.

Saana: Kuka sinä olet ja mitä teet minun ikkunani takana?!

Klaus: Minä... minä... minä olen Klaus. Ja olen pahoillani, että vakoilin sinua.

Saana: Klaus... ompa jouluinen nimi. Minä pidän siitä. Mutta en pidä siitä, että vakoilet minua.

Klaus: Anteeksi. Minä en enää vakoile sinua, jätän sinut rauhaan.

Saana: Kiitos. Ja koska et enää vakoile minua, voit tulla luokseni kylään ihan normaalisti seuravalla kerralla.

Kertoja: Ja niin Saana ja Klaus tapasivat. He rakastuivat, tapasivat toisiaan salaa. Ja niin ilkeys ja katkeruus alkoi sulamaan Klausin sydäimestä. Hän ei enää usko, että kostaminen hänen vanhemmilleen on oikein. Nyt on aika toimia oikein.

KOHTAUS 7

Jouluaatto lähestyy. Pukki ja muori istuvat surullisina kotonaan. Kaikki on sotkuista.

Joulupukki: Ei tämän pitänyt mennä näin. Joulukuusi on pilalla, kaikki on pilalla.

Muori: Ja karkoitimme omat lapsemme pois kotoa. Miten kamalia vanhempia me olemme.

Joulupukki: Meidän olisi pitänyt olla läsnä heille. Voi kumpi voisinkin pyytää anteeksi.

Oven koputetaan. Klaus, Klaustiina ja Saana ovat oven takana. Muori avaa oven.

Kuva: Pixabay

Muori: Lapseni!

Klaus, Klaustiina ja Saana astuvat sisälle. He ovat hiljaisia.

Pukki: Klaus ja Klaustiina. Olen pahoillani kaikesta. Olin huono isä. Kiireiltäni en ehtinyt olemaan teidän kanssanne. Minä, Joulupukki! Se ainoa henkilö, jonka pitäisi välittää kaikista maailman lapsista, ei osannut välittää omistaan.

Muori: Anna anteeksi Klaus, että sanoin sinulle, ettet ole punaisen joulupukin lakin arvoinen. Olin väärässä. Ja Klaustiina, anteeksi, etten huomioinut sinua tarpeeksi. Olette molemmat minulle rakkaita.

Klaus ja Klaustiina katsovat toisiaan.

Klaustiina: Te ansaitsitte meidän kostomme. Te ansaitsitte joulun pilaamisen, mutta minä ymmärrän myös nyt, että kosto ei ole koskaan oikea ratkaisu. Minä vain tahdoin, että te arvostatte minua, näettä minut ja sen miten lahjakas olen.

Klaus: Minä annan teille anteeksi, äiti ja isä. Me saimme kostomme, mutta se ei tehnyt meistä ketään onnelliseksi. Nyt minä olen onnellinen, sillä löysin Saanan.

Pukki: Olkoon kaikki paha nyt taakse jätettyä aikaa. Samoin minun aikani Pukkina on nyt ohitse. Olit aina oikeassa Klaus. Asiat voi tehdä uudella tavalla, paremmin, niin että kaikilla on hyvä olla.

Muori: Sinusta tulee hyvä, uusi joulupukki, Klaus.

Klaus: Ei äiti, minusta ei tule uutta joulupukkia. Minä tahdon olla vain tonttu, mutta tiedän, kenestä tulee täydellinen uusi Pukki. Klaustiinasta!

Klaustiina on hämmentynyt, ei tiedä mitä sanoa.

Klaus: Hän on viisas ja taitava ja hän osaa käyttää taikuutta. Hän voi pelastaa joulun ja olla reilu johtaja kaikille tontuille. Ja minulle olisi kunnia olla yksi hänen tontuistaan.

Klaustiina: Sinä olisit enemmän kuin tonttu, sinä olet minun veljeni.

He halaavat. Pukki katsoo lapsiaan, ylpeänä. Hän nyökkää muorille, joka antaa Pukin punaisen lakin essunsa suojista.

Pukki: Klaustiina Pukkinen, olkoon pukin lakki sinun. Kanna sitä ylpeydellä ja vastuulla. Sinä pidät huolen nyt kaikista maailman lapsista ja siitä, että heillä kaikilla on joulu.

Klaustiina ottaa oman hattunsa pois päästä ja asettaa pukin punaisen hatun päähänsä. Kaikki taputtavat hänelle ja hurraavat.

Kertoja: Ja niin kaikki päättyi hyvin. Klaus ja Klaustiina antoivat anteeksi vanhemmilleen ja he pelastivat joulun. Yhdessä Klausin mekaanikon taitojen ja Klaustiinan taikuuden avulla he loivat yhdessä tontuille upeat työolot, joissa valmistaa lahjoja. Klaus ja Saana elivät onnellisina ja Klaustiinasta tuli kaikkien aikojen rakastetuin pukki, jonka hattu loisti kaikista punaisimpana. ■

Kurkkaus tulevaisuuteen

Eskarin matka koululaiseksi

Teksti: Tarinatädit, ryhmätyö

Tarinallisuus osana identiteetin rakentamista

Tässä kurkkauksessa opiskelijat tekivät Tarinatädit-nimisessä vertaisryhmässä Tarinan voima (Kinossalo, M 2020) kirjan pohjalta yhden opetuskokonaisuuden, jossa he käyttivät tarinallisuutta identiteetin rakentamiseen. Kokonaisuudesta löytyy reppukaveri turvaksi eskarista ala-asteelle siirtymiseen ja lehden kansikuvan teko omasta itsestä kertomisen välineeksi. Tästä ideasta sai alkunsa myös TARU-Sanomien. Mukavaa etsiä erilaisia tapoja toisten näkemiseen, vahvistamiseen ja lentoon saattamiseen.

Kuka minä olen ja minne minä kuulun nyt: yhteisöni ja kulttuurini

Kehykertomukseksi voi ottaa esim. Tuula Kallioniemen Konsta-kirjojen päähenkilön elämäntilanteen ennen koulun alkua ja koulun alussa sekä kuljettaa häntä mukana eskarivuoden ja siirtymävaiheen portille ja ehkä ylikin.

Miltä näyttäisi lehti, joka kertoo sinusta?

- Tutustutaan oppilaiden kanssa lehtien kansio-otsikointiin. Millaisia otsikot ovat? Miten otsikko vastaa sisältöä? (mediakasvatus)
- Oppilaat tekevät ajatuskartan esim. piirtämällä, kuvakollaasina itselle tärkeistä asioista ja mielenkiinnon kohteista, kuten harrastukset, ystävät, perhe, tykkääminen, ei-tykkääminen.
- Valmiiseen lehteen valitaan asioista muutamia ja muokataan ne otsikoiksi
- Oppilaasta otetaan valokuva hänen haluamassaan paikassa tai oppilas piirtää omakuvan A4-paperille, niin että otsikot saadaan mahdutettua mukaan.

Tehtävä sinulle, opettaja

- Mieti miltä näyttäisi lehti, joka kertoo sinusta?
- Kirjoita otsikoita, joita sinun lehtesi kannessa voisi lukea: unelmia, harrastuksia, taitoja, mielenkiinnon kohteita, elämänohjeita tai tärkeitä elämäntapahtumia.
- Itsenäinen työskentely: hahmottele paperille otsikoita, teemoja ja aiheita, joita lehti sisältäisi.
- Jakaminen pienryhmissä tai chatissa.

Soveltaminen koulussa

Koululaisten kanssa voi käyttää enemmän tietotekniikkaa, esimerkiksi Pixlr-ohjelmaa, kuten vie-reisessä mallikuvassa.

Minne minä menen? Tulevaisuuden haaveet, tavoitteet ja mahdollisuudet

- Kurkistus tulevaisuuteen Konstan kautta (Konsta eka A)
- Mitä pelkoja, odotuksia ja haaveita tulevalle koululaisella voi olla?

Tehtävä: lähetetään ekaluokkalaisille kysymyksiä kouluun liittyen:

- Microsoft Teamsin välityksellä
- kysymyspussukka tai -arkku

Kuva: Tarinatädit

Jokainen eskarilainen tekee itselleen voimahahmon, jonka kanssa saa lähteä kohti uutta koulua.

Esimerkki aikakauslehden kannesta, jonka oppilas voi nimetä omalle nimelleen ja kirjoittaa kannen otsikot itsestään kertoviksi. Kannen luonti Katja Kaarela.

- vastausnäyttely koulun pihalla
- ekaluokkalaisten esittelyvideo koulun arjesta ja vastaukset eskareiden kysymyksiin videolla.

Lehden sisältö – Tulevaisuuteni koululaisena

- Sadutetaan tarina koululaisena olemisesta esimerkiksi millaista on koululaisen elämä aamusta iltaan, mikä muuttuu ja mitkä asiat pysyvät samoina.
- Lehteä voi täydentää portfolion tapaan erilaisilla omaa osaamista esittelevillä tuotoksilla.
- Kuvitetaan lehden otsikoiden sisältöä, kuten koiranhoito-ohjeet tms.
- Lisätään mainoksia, esim. koulutarvikkeista: reppuja, pyörät, penaalit.

Minä ja reppukaverini

- Jostain oppilaan esille nostamasta asiasta tehdään oma voima- tai vahvuushahmo reppukaveriksi.
- Reppukavereita voidaan esitellä, niille voidaan keksiä elämäntarinaa ja tulevaisuutta reppukavereiden koulussa.
- Tulevalle opettajalle voidaan eskarissa tehdä esittelyvideo reppukaverin kanssa. ■

Teksti: Päivi Rahmel

Musiikki antaa siivet tarinateatterille

Tämän jutun myötä pääset tutustumaan yhteen musiikilliseen jaksoon TARU-koulutuksessa, opit jotakin muusikon tehtävästä tarinateatterissa ja saatat löytää tekstistä ryhmien ohjaukseen sopivia harjoitteita. **Aulis Sallisen** sanojen viitoittamana lähdemme tutkimaan ääntä ja musiikkia. Hänhän on sanonut itse miettivänsä jokaisen nuotin kohdalla, kannattaako sillä rikkoa hiljaisuus.

Ensimmäiset askeleet

Jokainen koulutuksen osallistuja on tuonut jonkin soittimen. Istumme piirissä ja kaikki kokeilevat vuorollaan minkälainen ääni siitä omasta soittimesta lähtee. Me herkistämme itsemme kuulemaan jokaisen soittimen, jokaisen ihmisen tuottaman äänen. Vähitellen siirrymme äänen vuo-

ropuheluun ja yhteisten äänimaisemien tekoon. Etsimme hetkeä, johon oma äänivoi liittyä, jossa itse voi soittimena soida oman äänen tai soittimen kautta yhdessä muiden kanssa.

Siirrymme tutkimaan musiikin valtaa ja opimme herkistämään itseämme reagoimaan liikkeellä musiikkiin. Osa joukosta on vuorollaan bändinä ja muut antavat musiikin liikuttaa itseään. He liikkuvat, tanssivat yksin ja toisiinsa liittyen. Monille kasvoille syntyy hymy ja keskinäinen kohtaaminen alkaa rakentua. Kaikki kokeilevat sekä soittamista että liikkumista. Alamme kulkea kohti äänen merkitystä myös tarinateatterissa, vaikka osa riemastuu äänen tuottamisen mahdollisuuksista oman opetuksen rikastajana ihan itsenäisinä välipaloina tai kokemuksien värittäjänä vaikka alkuopetuksessa tehdyn kettu-projektin metsän luomisessa (katso juttu sivulta 14).

Siirrymme pienryhmiin kertomaan satuja ja tunnistamaan niiden alkuja, keskikohtia ja loppuja. Ensimmäiset askeleet tarinateatterimuusikoksi otamme antamalla äänimerkkejä kerrottujen tarinoiden aluksi, lopuksi ja kohtausten vaihdon merkiksi. Jokaisen matka tarinateatterimuusikoksi on alkanut.

Monenlainen ääni

Koulutuksemme toiseen päivään on saapunut vierailevaksi opettajaksi muusikko **Tuomas Hannikainen**. Päivämme aluksi äänimalja soi Tuomaksen käsissä ja hän pyytää meitä ottamaan yhteyttä sisäiseen ääneemme.

Esittelemme toisemme sanomalla nimeämme, siihen liittyvän nimeämme alkukirjaimella alkavan sukunimen, kuten Tuomas Tammi, Minna Mansikka ja Ulla Unelma. Kerromme kaikki, mikä suhde meillä on ääneen ja nimenomaan ääneen, ei musiikkiin, koska musiikki tuo helposti suorituspaikkeitä.

Ulla Unelma kertoo opettajan työn olevan äänen ja hälyn täyttämä. Satu Seikkailija, osallisuuden kehittäjäopettaja kertoo, miten ihanaa oli äänimaljan tuoma rentoutus omaan työhön liittyvän melumäärän vuoksi. Katariina Kukkuluuruu nauttii luonnon äänistä ja Mika Mustikka, ammattimuusikko tuntee vetoa maailman musiikkiin. Vuokko Vipeltäjän maailma on täynnä omien lasten ääniä ja työn tuomaa musiikkia lasten musiikin opettajana. Ammattilainenkin kertoo suhteen musiikkiin olevan moninainen. Katja Kauris ei tykkää metelistä, joka on alkuopetuksen maailmassa tuttua. Klassinen ja jazz tuntuvat sopivan Katjalle. Oma suhde ääniin vaikuttaa siihen, miten kukin tätä maailmaa omille oppilailleen avaa.

Äänet luovat todellisuuksia

Tuomas kutsuu meitä kanssaan kokemusten joken ja antaudumme odottamaan, mihin virta meitä tänään vie. Tutkimme äänen hoitavaa mahdollisuutta ja aavistelemme äänen osuutta tarinateatterirituaalissa, siinä tavassa ja rakenteessa, joka tarinateatterissa luodaan.

Ensimmäiset avaavat äänet syntyvät ääntä lämmittämällä ja matalaa ääntä tuottamalla. Luomme mehiläispesän äänimaton äänimaljan tukemana ja pian surina täyttää koulutustilamme. Seuraavaksi tuotamme luokan äänimaailman ja opettajat valit-

sevat 1–2 luokan lähtökohdakseen. Kauhea kälinä ja kimitys, huuto ja koputus täyttää tilan ja mietimme, miten toden mukaiseksi onnistuimme äänen rakentamaan. Sen jälkeen kutsumme metsän ääniä mieltä ja kehoa rauhoittamaan.

Voimakkuuksien erottamista harjoitteleimme sireenien äänellä ja koitamme saada ujelluksen kuulumaan lähikäyttöön saakka. Kokeilemme äänen tuottamista myös keholla. Hengitys ja liike alkavat liittyä äänen tuottamiseen. Kummallisen helposti maailmat vaihtuvat ja äänet luovat uusia todellisuuksia.

Jatkamme harjoituksia kokeilemalla monenlaisia soittimia. Soittimet asetetaan keskelle piiriä ja jokainen voi käydä kokeilemassa minkälaisia ääniä niistä lähtee. Keskelle voi mennä myös vain kuuntelemaan. Piiri rikkoutuu ja soittajat asettuvat valitsemiinsä paikkoihin. Luomme lisää äänikuvia myrskystä ja vintistä, lumimyrskystä, liikenneuhkasta ja leiritulesta. Kiinnostus kasvaa, rohkeus lisääntyy ja eläytymiskyky herkistyy. Alut ja loput tarkentuvat.

Ääni hoitaa

Seuraavassa hetkessä osallistujat asettuvat piirissä pareittain vastakkain ja alkavat tuottaa itseä hoitavaa ääntä. He luovat vuoropuhelun toistensa kanssa omia ääniään kokeillen. Ääni syvenee intiimiksi, omaksi yksityiseksi kokemukseksi. Ääni kulkee läpi arkisten puolustusmekanismiemme ja osuu jonnekin henkilökohtaisiin syvyyksiin. Niitä syvyyksiä on tarkoitus myös tarinateatteriinkin liittyvällä musiikilla tavoittaa.

Äänen merkityksiä näyttämöllä

Äänellä voi olla paljon erilaisia merkityksiä näyttämöllä. Esimerkiksi tällaisia:

- tunnelman luonti
- miellelyhtymät
- tunteiden ilmaisu
- äänitehosteet
- tarinan kuljettaminen
- aloitus ja lopetus
- huippujen rakentaminen
- käännteiden tukeminen
- karakterisointi
- sävyttää ja värittää
- tempo.

Äänet ja musiikki tarinateatterissa

Edellä mainitut tehtävät ovat osa myös tarinateatterimusiikin tehtäviä. Niiden toteuttaminen alkaa siitä, että käytettävät soittimet asetetaan pöydälle tai kankaalle, joka on varattu soittimia varten. Musiikoksi voi tulla kuka tahansa ryhmästä. Pidemmällä aikavälillä siihen tehtävään vakiintuu yleensä joku, joka erityisesti kokee tehtävän omakseen tai omaa kokemusta ja osaamista äänen maailmasta.

Musiikoksi asettuvan on hyvä kokeilla kaikkia käytettävissä olevia äänilähteitä. Musiikon tehtävä on vaikuttua kertojan sanomasta. Kuunnella, mitä sanottiin, minkä mielikuvan se soittajassa herättää, miltä se hänestä tuntui, minkä soittimen haluaa valita ja sitten omaan äänen tuottoon luottaen antaa tulla näyttelijöitä kuunnellen.

Musiikon tehtävä on luoda rytmiä, kuljettaa tarinaa ja saattaa ilmaisu päätökseen. Musiikko tukee näyttelijöitä ja voi myös johtaa kerrontaa ja vaikuttaa tarinan päätöshetkeen. Äänen voimakkuudella ja temmolla musiikko nostaa tai laskee ilmaisun intensiteettiä. Tarkoituksen tulee olla selvä ja kertoa osin jo ennakkoon näyttelijöille, mitä tulee tapahtumaan.

Kaksi hyvää harjoitusta

Näiden kahden harjoituksen avulla voit kehittää tarinateatteria tekevän ryhmän keskittymiskykyä, yhteistä ajoitusta ja musiikin kuulemistä.

1) Kokeile pystyykö ryhmä taputtamaan yhtä aikaa, ennakoimaan koska kätesi läjähtävät yhteen. Sama vertauskuva sopii musiikon työhön, musiikilla tulee olla joku ennakoitavuus erityisesti siirtymissä. Purkautuva sointu, vaimeneva ääni tai sekvenssin muutos. Kokeilu ja harjoittelu, toiminnan tutkailu johdattaa eteenpäin.

2) Musiikon on tärkeää kokea, että hän on osa esiintyvää ryhmää. Näyttelijän on tärkeää oppia reagoimaan musiikkiin, jotta yhteistyö näytämöllä on eheää, kiinnostavaa ja kaikkien tarjouksiin tartutaan.

Tehkää liikkuvia patsaita, runoja ja jopa kokonaisia tarinoita siten, että vain musiikko ja ohjaaja kuulee kerrotun. Näyttelijöiden tehtävä on ilmaista kerrottu vain musiikkiin ja toisiinsa reagoimalla. Kun esitys on päättynyt kommentoidaan sitä, miten ilmaisu tavoitti kerrotun. Yleensä ihmetystä herättää se, miten hyvin kerrottu välittyy näyttelijöille pelkän musiikin kautta.

Ääni tuntuu, äänen muistaa

Ääni voi tavoittaa meidät unohtumattomalla tavalla. Anna sen soida ja luoda syvyyttä tarinoiden kerrotaan. ■

Lähde:

Hannikainen, T. (2021). Opetuspäivä TARU4 -Tarinateatteri ja taiteelliset menetelmät opetuksessa -täydennyskoulutuksen lähijaksolla: Ääni, musiikki ja tarinateatteri. Oulu 31.8. ja Helsinki 14.9.

Turvallisuus tarinallisissa harjoituksissa

Edessäni istuu yli 20 aikuisopiskelijaa eri osaamisaloilta. He ovat asettuneet tiukasti omiin ryhmiinsä eri puolille luokkaa. Oivallan, että minä tunnen jotenkin heidät kaikki, mutta eri osaamisalat eivät toisiaan. Alku on haparointia. Miten saan nämä 16–50+-vuotiaat opiskelijat toimimaan yhteen ja tuntemaan olonsa turvalliseksi, sillä turvallisuus on lähtökohta, kun heittäytyään yhdessä kohti tuntematonta, kohti luovuutta.

Aloitamme tutustumisharjoituksilla. Mahdollisimman vieraan parin kanssa he kertovat nimensä tarinan toisilleen ja valmistautuvat esittelemään toisensa muille muodossa: hän on... Yllättävän moni ei tiedä juurikaan mitään omasta nimestään. Kuka se on päättänyt? Liittyykö nimeen suvun historiaa? Pitääkö hän itse nimestään?

Toiseen harjoitukseen valmistaudumme täyttämällä tyhjät paperit: keskelle oma nimi, kulmiin kysymykset: missä olet syntynyt, kiinnostuksesi kohteet, minne haluaisit matkustaa, minkä unelman haluaisit toteutuvan? Lähdemme kävelemään tilassa ja kun sanon seis, etsii jokainen vierestään mahdollisimman tuntemattoman henkilön ja keskustelee tämän kanssa lapuissa olevista asioista. Toistamme kävelyä ja keskustelua mahdollisimman monen ennestään tuntemattoman henkilön kanssa. Nyt puheensorina jo täyttää luokan.

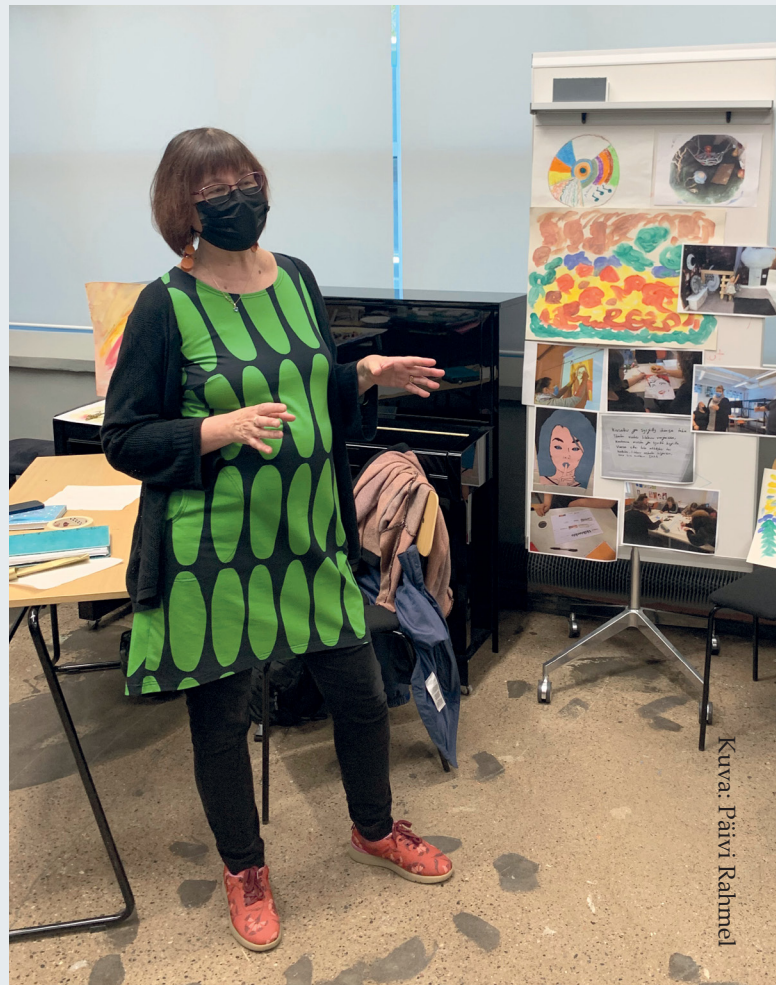
Huomaan vapaa-ajallakin miettiväni, miten saan nämä toisilleen tuntemattomat opiskelijat kokemaan turvallisuutta ja luottamusta. Ohjaajana minulla on tärkeä rooli hengen luomisessa. Teemme helppoja harjoituksia, joissa opiskelija saa päättää toimintansa tason. Joku haluaa vain istua ja katsoa, mutta mitä pidemmälle kurssimme edistyy, sitä useampi heittäytyy luovuuden vietäväksi. Ohjaajana minun täytyy myös huomioida, että toiset ovat valmistumassa lastenohjaajiksi ja toiset nuoris- ja yhteisöohjaajiksi. Miten rakennan opintokokonaisuuden niin, että he saavat myös jotain vietävää tuleville työpaikoilleen.

Palaan mielessäni myös omaan lapsuuteeni. Olin ujo, mutta mielikuvitusrikas lapsi. Noin kymmenvuotiaana sain palkinnon runokilpailusta ja koululla toivottiin minun esittävän runojani jossain juhlassa. Tehtävä tuntui ylitsepäsemättömältä, mutta vielä vaikeampaa oli ajatella, että joku muu lukisi minun runoni. Jotenkin selvisin, vaikka varmasti vapaisin lavalla tai ainakin kuvittelin, että

pelko näkyi kaikille. Nyt ohjatesani opiskelijoita mielessäni on tuo kymmenvuotias. Viestitän monin tavoin opiskelijoille. Sinä riität juuri sellaisena, kuin olet. Sinä päätät, mihin kaikkeen olet valmis. Minä olen valmis kuuntelemaan tarinaasi juuri sellaisena kuin sinä haluat.

Opintokokonaisuuden loppua kohti turvallisuuden ja luottamuksen voi aistia. Se tuntuu kuplivana ilona, naurunräkätyksinä ja rohkeutena heittäytyä rooleihin. Saamme aikaan myös pieniä tarinateatterillisia esityksiä. Parhaita ovat kuitenkin hetket, jolloin opiskelija luovat jotain pareittain tai pienissä ryhmissä. Kun luemme saksituista sanoista koottuja runoja, vain yksi opiskelijapari toivoo, että minä lukisin runon heidän puolestaan. Riittävä turvallisuuden taso on siis saavutettu. Olen onnellinen. ■

PÄIVI KAASINEN

Kuva: Päivi Rahmel

Tarinateatterin menetelmistä inspistä kuvistunnille

Opetan kuvataidetta yläkoulun puolella ja huomaan päivittäin työssäni sen, kuinka haasteellista sekä minun että oppilaiden on keksiä puhuttelevaa ideaa ja sisältöä kuvataiteen teoksiin. Tarkoitani tällä sellaista oikeasti itseä inspiroivaa ja koskettavaa aihetta, sisältöä ja tarinaa, jolla olisi jotain merkitystä nuorelle, yksilölle ja omalle lähipiirille.

Kehittelin muutama vuosi sitten yläkouluun kuvataiteen valinnaisaineen, jonka nimi on sattumoisin Kuvatarinoita & kohtaamisia. Minusta tuntui silloin, että omilla ja yhteisillä tarinoilla ja niiden äärellä yhdessä olemalla, ihmettelemällä ja toisia ja heidän tarinoitaan kohtaamalla voisi olla tärkeä tehtävä merkityksellisiä kuvatarinoita synnyttäessä. Niitä ideoidessa, luodessa ja valmistamassa taideteosta ja sen lopputulosta yhdessä ihmetellessä.

Huomasin arjessani kuvataiteen oppitunneilla, että tarvitsemme toden teolla jotain uutta, inspi-

roivaa ja meidät kokonaisvaltaisesti herättävää, jotta pääsisimme käsiksi ja syvällisesti sukeltamaan omiin merkityksellisiin kuvatarinoihimme.

Tadaa! Eräänä synkkänä ja myrskyisenä loka-

kuun iltana huomasin TARU-koulutuksen satumoisin Facebookissa. Kuvista innostuneena huomioni kiinnitti mainoksen fantasianomainen kuva lohikäärmeestä lentämässä keltaoranssissa maisemassa. Ja niinhän tämä kurssi onkin ollut yksi elämäni mielenkiintoisimmista lennoista!

Usein omien tarinoiden äärelle pääseminen strukturoidussa, sääntöjä täynnä olevassa kiireisessä kouluympäristössä on vaikeaa ja haasteellista. Olen saanut ja oppinut TARU-koulutuksesta paljon erilaisia menetelmiä ja harjoitteita, joiden apu on ollut se kadonnut aarrearkun avain kadonneiden kuvatarinoiden äärelle. ■

HANNI PARVIAINEN

Kuva: Päivi Rahmel

Potikesän projektit

Tarinateatterin täydennyskoulutuksessa opiskelijat toimivat lähijaksojen väleissä pienemmissä kotiryhmissä. Tässä erään ryhmän kooste moninaisista ja eri aloilla toteutetuista projekteista. Päivi Vehviläinen vei kuvataiteen opetuksen yhteisölliseen ja jopa yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen, Satu Kurvinen liitti eri kouluasteita yhteen, Katariina Tenhunen avasi Tiitiäisen satutaskun ja Mika Ryhtä herätteli henkiin kaupungin historiaa musiikin ja tarinallisuuden avulla.

Päivi Vehviläisen projektissa Limingan taidekoululaiset tekivät kyläläisten tarinoiden pohjalta seinämaalauksia lakautetun koulun rikottuihin ikkunoihin. Yhteistyökumppanina hänellä oli Maaseudun sivistysliitto ja heidän hankkeensa Mulle tärkeä.

Rantakylän koulussa on ollut kaikenlaisia projekteja. Oppilaiden kanssa on tehty talkootöitä. On poimittu marjoja, siivottu pihvoja, istutettu omena-

puu ja vasarat paukkuen rakennettu puumaja ja leikkimökki. Välitunneilla on monipuolista touhua esim. kauppaleikit, rahoina käpyjä ja myyntitarikkeleina mm. mämmiä eli kuraa lätäköstä. Nämä tarinat näkyvät oppilaiden tekemissä seinämaalauksissa.

Satu Kurvisen yhdeksäsluokkalaiset oppilaat kirjoittivat ryhmässä käsikirjoituksen puukansasta, jonka elämää seuraa pieni lapsi, joka ystäväystyy puiden kanssa ja haluaa suojella metsiä ja säilyttää luonnon monimuotoisuuden. Jokaiselle ryhmälle jaettiin

yksi kohtaus ja ryhmä mietti yhdessä, mitä kohtauksissa tapahtuu ja ketä kohtauksissa on mukana. Kohtauksia maustettiin tarinateatterin keinoilla. Näytös esitettiin Ympäristö- ja yhteisöpäivänä toukokuun lopussa naapurikoulun lapsille. ■

PÄIVI RAHMEL JA PÄIVI VEHVILÄINEN

Kuva: Päivi Vehviläinen

Mikä ihmeen Tarinateatteri?

Kun astuimme tarinateatterin maailmaan, emme tiedet, mitä tarkalleen on tulossa. Olemme alkuopetusluokkien opettajia ja ajattelimme, että tarinallisuus toisi opetukseemme uutta tervetullutta näkökulmaa.

Koulutus alkoi etäopiskeluna koronan takia. Harjoitteet olivat jo silloin innostavia ja mielenkiintoisia. Kouluttajan lämmin ja kannustava ote rohkaisi omaan ilmaisuun. Idea tarinateatterista jäi tuolloin kuitenkin vielä epäselväksi.

Aivan eri tunnelmaan pääsimme nyt, kun kurssi on jatkunut lähiopiskeluna. Olemme tutustuneet paremmin toisiimme. On ollut mukava huomata, että ryhmässä on turvallinen ja hyväksyvä tunnelma.

Tarinateatteri on avannut meille aivan uuden näkökulman toisen ihmisen elämäntapahtumien kohtaamiseen. Se antaa mahdollisuuden jakaa erilaisia tuntemuksia uudella universaalilla tavalla. Me kaikki ihmiset olemme kohdanneet elämämme aikana monia tunteita. Tarinateatteri auttaa meitä asettumaan toisen ihmisen asemaan ja löytämään omasta itsestämme näitä samoja tuntemuksia. Py-sähdyimme kuuntelemaan toisen ihmisen kertomaa ainutkertaista tarinaa tai kertomusta.

Me elämme sen uudestaan näyttämöllä. Tarinan kertoja tulee kuulluksi ja kohdatuksi. Tämä tunne on kertojalle ainutkertainen. Hänet on kuultu ja hänen kokemuksensa on saavuttanut toisen ihmisen. Koulutus on ollut meille syvä kokemus. On ollut hienoa päästä tutustumaan tarinateatteriin. Uteliaisuutemme on syytynyt! ■

ULLA JA ANU SOHLO

Kuva: Päivi Rahmel

Kuva: Päivi Rahmel

Hoitajana vanhukselle – tarinallista draamaa verkossa

Puolentoista tunnin aikana pienryhmä lähihoitajaopiskelijoita kertoi ja esitti toisilleen merkityksellisiä tarinoita kokemuksistaan vanhustyössä. Tarinoille oli yhteistä molemmien puolista iloa ja jopa yllätyksellisyyttä tuottaneet kohtaamiset. Myös ikääntyvän ihmisen huolenpito hoitajasta oli jäänyt mieleen vielä kolmenkymmenen työvuodenkin jälkeen.

Yllätyksellistä oli sekin, kuinka helposti työskentely sujui. Jokaisella tuntui olevan tarina kerrottavana ja halukkuutta esittää toisen tarinaa. Työskentelyn tavoitteena oli vahvistaa osallistujien ammatillista identiteettiä ja merkityksellisyyden kokemusta omassa työssään. Palautteen perusteella työskentely onnistui. Se sai hyvin ajattelemaan omaa identiteettiä hoitajana. Omien tarinoiden lisäksi oli mukava kuunnella muiden tarinoita ja ajatella ja muistella omia samankaltaisia tilanteita. Kaikissa tarinoissa oli jotain mihin samaistua!

Työskentely vahvisti omaa ajastustani siitä, että tarinoiden kertominen, kuunteleminen, jakaminen ja esittäminen soveltuu niin hoitotyön koulutukseen kuin arjen kentälle hoitotyön ammattilaisille vahvistamaan ammatti-identiteettiä ja tuomaan iloa työhön. ■

HELI LEINO-HOLMSTRÖM

Ovatko tarinat kadonneet?

Tartuin unelmaani. Savitaipaleen jäähalli oli kouluni lähellä, siihen tekisimme teoksen, joka olisi jotain aivan uutta. Osallistuminen TARU-koulutukseen antaa tarvittavan sysäyksen. On tärkeää uskoa omaan luovuuteen. Jäähalliprojektissa saan nostaa lasten ja nuorten taidot valokeilaan ja tehdä heidät näkyväksi. Uskon kokemuksen olevan tärkeä ja rohkaiseva muisto oppilaille.

Eletään syyskuuta. Seisoskelen ammattivalosuunnittelijan kanssa jäähallin katsomossa. Visioimme tilaa, löydämme haasteita, mutta kummankin silmissä syntyy luottamus – tämä kannattaa tehdä! Esittelen Europaeus on ice - idean rehtorille, talonmiehelle ja myöhemmin opettajakunnalle:

– Europaeus on ice on koko koulukeskuksen yhteinen juttu. Tähtäämme joulukuun toiselle viikolle, jolloin esitämme jäähallissa noin tunnin mittaisen ”shown”. Jälle luodaan tarina, jossa koulumme oppilaat luistelevat, näyttelivät ja musisoivat. Tunnelmaa luodaan myös lavasteilla ja halliin saadaan upea valaistus ja äänentoisto.

Laadin aikataulun ja kyselen mukaan yhteistyökavereita. Löydän isoja haasteita. Kuinka organisoin koko koulun väen liikkeelle niin, että esiintyjät ovat laajasti edustettuina eri ikäryhmistä? Missä, ketkä ja milloin harjoitellaan? Mikä on esityksen juoni, tarina?

David Emanuel Daniel Europaeus (1820–1884) oli Lönnrotin ajan runonkerääjä ja kotoisin Savitaipaleelta. Koulumme on saanut nimensä hänen mukaansa. Olisi hienoa, jos voisimme luoda uuden tarinan sillä rohkeudella ja luovuudella minkä esimerkin Europaeus on meille antanut. Niinpä lähdin toiveikkaana keräämään tarinoita, juonen pätkiä eri oppilasryhmiltäni.

Loin oppilaille alkutilanteen, jossa yksinäinen tyttö luistelee mietteliäänä kiireisen ihmisjoukon keskellä. Tyttö saa idean, että hän kutsuisi muita yksinäisiä kotiinsa joulua viettämään. Tyttö kirjoittaa kutsukirjettä laulaen:

1. Mitäs jos tänä jouluna, tehtäis toisin kun on tapana?
Jätettäis kaikki kalliit lahjat pois,
vaan toisillemme ajantilaus ois!

Kuva: Päivi Rahmel

Kertosäe

Lahja vois olla vaikka lauluna,
Lämmin halaus tai pieni tarina.
Jos ei muuta antaa vois niin,
hymyn kaikille jos sois!

2. Voisko pitää ovet avoinna?

Olis kaikki tervetulleita!
Yksin ei tarvitse olla kenenkään,
Vois tutustua uuteen ystävään.

Ei nauru riipu rahasta, yhdessäolohan on ihan parasta!
Tarvita ei pöytää notkuvaa,
kun toisillemme aikaa annetaan.

Laulun sanat Kaisa Martin

Pyysin oppilaita ideoimaan tarinoita, jotka kuvaisivat sitä matkaa kun vieraat saapuvat tytön luo. Tarvittaisiin 3–5 tarinaa, jotka tapahtuvat talvisella taipaleella. Loin tarinapajaa varjoteatterin avulla. Perustin porinaryhmiä. Piirsin taululle oppilaiden luomia tapahtumia, joihin rakensimme äänimaisemia.

Parin viikon ideoinnin jälkeen olin totaallisen hämmästynyt. Olin saanut joukon tarinoita, joissa oli kaikissa sama sävy. Mummo menee mangobaariin, miesystävä varastaa mummon rahat, mummo päätty sähkötuoliin tai kitara hajotetaan

mummon päähän. Ideat saavat ablodeja. Katselen räjähdysä, tappelua ja kuolemaa. Kysyn nuorilta, miksi tarinat päättyvät näin? No, koska se on niin hauskaa. Pysähdymme pohtimaan ja aistin, että toisenlaisten tarinoiden keksiminen on oikeasti vaikeaa.

Vaivun jonkinlaiseen hätätilaan. Unelmani koulumme tarina-arkusta mustenee. Päätän saada ”työnohjausta” kulttuurisihteeriltämme Jyrkiltä ja

ensi viikolla kutsun itseni kylään hänen luokseen, joka on yksi hassuimmista ystäväistäni. Minulla on aavistus, että tarinoiden vaikea synnyttäminen on herättänyt minussa jotain. Ovatko sadut, tarinat, ilo, seikkailu, värit ja tunteet kadonneet? Näitä haluan pohtia ystäväieni kanssa ja kysyä, olisiko tässä tarinamme punainen lanka? ■

SANNA PULKKINEN

Sirkusteatteria tarinateatterin keinoin

Sirkus on taiteenlajina hyvin paljon teatterin kaltainen. Molemmista löytyy runsaasti muiden taiteiden elementtejä, mutta kummassakin on hyvin vahvasti myös omat erityiset elementtinsä, jotka tekevät niistä molemmista taiteen lajeina ainutlaatuisia. Yhdistettynä ne tarjoavat monenlaisia mahdollisuuksia itseilmaisuudelle.

Taiteen perusopetusta antavassa Espoon sirkus- ja teatterikoulussa nämä kaksi elementtiä on yhdistetty sirkusteatteriksi, jota opetetaan jo hyvin pienille lapsille. Opinnoissa edetessään opiskelijat voivat valita joko sirkuksen tai teatterin, tai vaikka molemmat.

Pienten lasten kanssa teatteri-ilmaisua harjoitetaan pitkälti satujen kautta, jolloin tarinat ovat useimmiten sadun kautta lasten elämään liittyviä. Olemme omien pienten oppilaitteni (3–7 -vuotiaat) kanssa tehneet esimerkiksi Kuningas Ferdi ja hänen lohikäärmeensä -sadusta patsaita, joiden avulla olemme tuoneet esimerkiksi kyseisen sadun eri hahmojen tunteita esille. Olemme myös keksineet tarinoille erilaisia vaihtoehtoisia loppuja yhdessä lasten kanssa. Etenkin patsastyöskentely on lapsille ollut erittäin mieluista. Lapsilla on iso palo tulla huomatuksi, ja tämä saattaa usein tunteilla näkyä muun muassa levottomuutena. Tarinoiden äärelle on kuitenkin hyvä pysähtyä.

Tarinateatterin tekniikoin on mielestäni mahdollista opettaa sirkusteatteria, jolloin myös sirkusvälineillä voi olla oma roolinsa tekemisessä. Odotan innolla yhteistyöprojektia, jossa pääsen tekemään sirkusteatteria maahanmuuttajien parissa.

Aikomukseni on toteuttaa toimintaa mahdollisimman pitkälti tarinateatterin keinoin.

Tarinateatterin avulla on hyvä harjoitella esimerkiksi suomen kieltä, tutustua suomalaiseen kulttuuriin, sekä parantaa ryhmän yhteistyöhenkeä. Tarinateatteri on myös hyvä väline kuulluksi

ja nähdyksi tulemisessa. Menetelmä on erittäin kiintoisa ja se voi avata monenlaisia ovia. On kuitenkin hyvä muistaa, että tarinoiden henkilökohtaisuuden vuoksi se saattaa etenkin ohjaajan osaamattomuuden vuoksi avata osallistujilleen ovia, jotka ohjaajan on osattava sulkea.

Koska itse olen tarinateatterin ohjaajana vasta alkumetreillä, haluan olla herkkä ja varovainen heidän kanssaan, joiden tarinat voivat olla kokeneemmallekin konkarille haasteellisia.

Lasten kokemusmaailma on monesti vielä sellainen, että tarinoissa ei mennä liian syvälle, mutta ei siihenkään voi tuudittautua. Monella lapsella voi olla kokemuksia, joista hän kertoo ensimmäistä kertaa kenellekään.

Itselleni tarinateatteri-opinnot ovat lisänneet kuuntelemisen taitoa, läsnäoloa, ja tilanteiden lukemisen herkkyyttä. Olen myös oppinut, että saatan itse lukea tilanteita helposti myös väärin.

TARU-koulutus on ollut ihana matka, ja paras se, että omalla kohdallani matka tarinateatterin ohjaamisen maailmaan on vasta ihan alussa. ■

ANNA SAARELAINEN

Kuva: Päivi Rahmel

Läsnäolo opeteltavana taitona

Opettajan mielessä voi päivän aikana vilistää monet ajatukset ja monenlaiset hetket. Ajatukset liikkuvat usein siinä, mitä on tapahtunut ja siinä, mitä tulee tapahtumaan.

Monet meistä miettivät mikä tehtävä on hoitamatta ja mistä pitää huolehtia, kun siirtyy seuraavaan paikkaan tai seuraavaan tuntiin: mitä sinne Wilmaan pitää muistaa kirjoittaa ja mikä vanhempain vartti tai oppilashuoltoryhmän kokous on milloinkin tulossa. Entä milloin oma välituntivalvontani olikaan ja kenet saan sijaisekseni, kun lähdän kouluspäivään?

Työhön liittyvien ajatusten ja asioiden lisäksi mielen voi täyttää kotiin ja vapaa-aikaan liittyvät aktiviteetit, hoidettavat asiat ja huolet omista tai jonkun perheen jäsenen murheista. Useimmissa hetkissämme meillä on ajatusten ylitarjontaa. Tällöin on helppo ymmärtää, että niiden sivuuttaminen voi olla liian vaikeaa. Aivot ovat työssä siellä ja täällä, vaikka ruumiimme seisoi tai istuisi yhdessä paikassa ja edessämme on ihminen, joka odottaa paneutumistamme juuri häneen, hänen kysymyksiinsä tai jopa kokonainen ryhmä, joka odottaa läsnäoloamme.

Aivomme osaavat käsitellä hurjan määrän informaatiota, mutta niiden pysäyttäminen tai huomion kohdentaminen käsillä olevaan asiaan on haastavaa. Harvemmat meistä kykenevät olemaan juuri siinä hetkessä, jossa kulloinkin ovat. Tämä on hullunkurinen tilanne, koska emme kuitenkaan voi olla muualla, kuin juuri siinä, missä milloinkin olemme. Silti sinne, missä kulloinkin olemme voi olla henkisesti pitkä matka ja osa ei pääse perille milloinkaan tai ainoastaan hetkittäin.

Kaikki saa olla

Mindfulnessin, eli tietoisuustaitojen, esille nousu kertoo läsnäolon tärkeydestä erityisesti tässä ajassa, joka tulvii ärsykeitä ja erilaista informaatiota lähes taukoamatta. Sen käsittely tekee mielestä levottoman ja keskittymiskyky herpaantuu ajatus-

Kuva: Hanna Hentunen

ten aallokossa. Mindfulness on yksi tapa harjoittaa keskittymiskykyä, ajatusten kohdentamista ja mielen tyhjentämistä. Mindfulness rauhoittaa mieltä ja sitä harjoittaessaan harjoittelee usein tunnistamaan aistimuksiaan, ajatuksiaan, tunteitaan, toiveitaan ja tarpeitaan.

Monesti mindfulness-harjoituksissa tutkitaan myös sitä, miten positiivisten ajatusten vahvistaminen, eli affirmaatiot, vaikuttavat itsensä ja toisten hyväksymiseen ja sitä kautta mielen hyvinvointiin. Kun saa laaja-alaisen yhteyden itseensä, saa välineitä mielessä liikkuvien asioiden käsittelyyn ja eteen tulevien asioiden neutraaliin ja myönteiseen tarkasteluun.

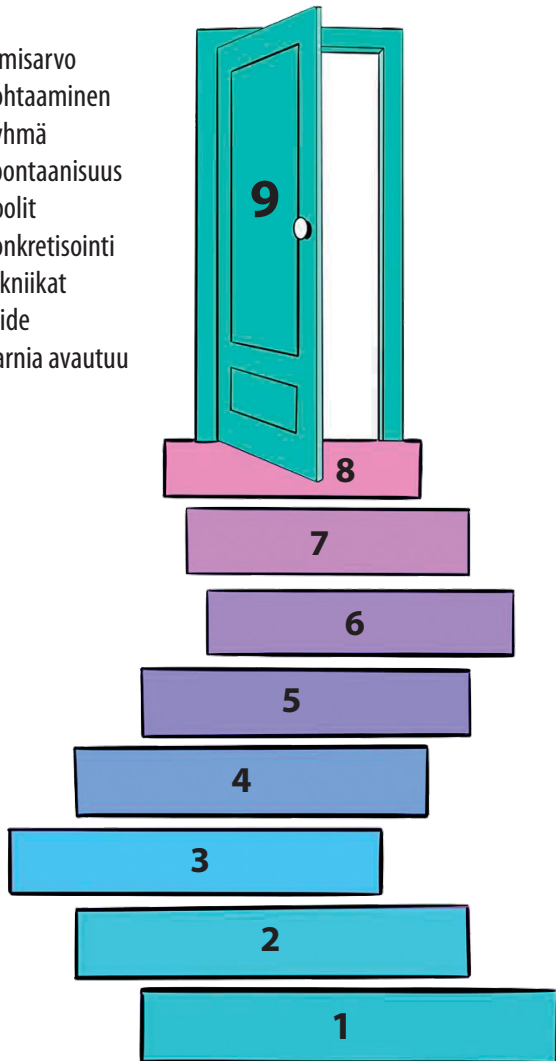
Omien tunteiden tunnistaminen, hyväksyminen ja ilmaisu auttavat monenlaisuuden kohtamiseen. Kun saan opettajana tai ryhmän ohjaajana itse olla monenlainen, oppilaani ja heidän vanhempansa, kollegani ja esimieheni saavat taholtani lisää oikeutta omaan olemiseensa. Mielenrauha ja hyvä mieli valtaavat alaa. Sen seurauksena opettaja tai ohjaaja uskaltaa ja osaa olla siellä missä on ja siinä tilanteessa, joka kulloinkin hänen eteensä pyrähtää. Hän saattaa kasvaa myös asioiden rauhalliseen ja hyväksyvään vastaanottamiseen, vaikka ne edustaisivat omista näkökulmistaan poikkeavia ajatustapoja.

Läsnäolossa on kyse siitä, että kaikki oleva saa olla. Myös minä saan olla ja havainnoida, tiedostaa sitä, mitä on. Kohdistan huomioni kulloiseenkin hetkeen arvottomatta niitä hyväksi tai huonoiksi, sopiviksi tai sopimattomaksi. Erilaisten näkökulmien ja todellisuuksien hyväksyvää tarkastelua voi harjoitella ja siinä voi merkittävällä tavalla laajentaa omaan ajatteluaan.

Läsnäolo on puoleensa kutsuvaa ja sen kautta voi auttaa oppilaidensakin huomiota suuntautumaan käsiteltävään asiaan. Heitä voi opastaa kokeamaan läsnäolon voimaa. Näissä hetkissä syntyy elämänvoiman kosketuksia, jotka rakentavat myös elämän merkityksellisyyttä oltiin sitten koulutehtävien tai muiden elämäntilanteiden äärellä.

1. Ihmisarvo
2. Kohtaaminen
3. Ryhmä
4. Spontaanisuus
5. Roolit
6. Konkretisointi
7. Tekniikat
8. Taide
9. Narnia avautuu

Portaikko koostuu askelmista, joista yksittäisenkin portaan toteutuminen syventää opetusprosessin merkitystä. Rahmel 2021.

Opettajan taikasauva

Opettajan taikasauvana läsnäoloon voi toimia myös ajan pysäyttävä tarinan kerronta tai teatterileikit. Tarinoissa huomio kohdentuu henkilöiden jännittäviin kohtaloihin ja juonen käännteisiin, leikeissä tarkan tekemisen osaamiseen ja intensiiviseen mukanaoloon. Silloin kun katsot jotakuta, taputat käsiäsi samaan aikaan tai sanot nimesi niitten tai niiamatta, et ehdi ajatella muuta, sinun on oltava läsnä.

Saavut paikalle mietteittäsi maailmoista. Taika on tapahtunut ja läsnäolosta seuraava hyvä olo ja ilo alkaa lipua ilmapiiriin. Motivaatio yhdessä työskentelemiseen syntyy huomaamatta. Opettajat sanovat usein minulle, että sinä olet niin läsnä! Kuulen siinä ison kiitollisuuden siitä, että vetäjä on paikalla, sitoutunut tehtäväänsä ja saattaa mahdollistaa ryhmälle jotakin yllättävää. Jotakin odottamatonta, joka kuitenkin liittyy siihen mitä ollaan oppimassa.

Narratiivinen pedagogiikka tukee kokonaisvaltaisesti läsnäolon syntymistä. Opettaja voi opetella sen portailla kulkemista ja saattaa sinne yksittäisen oppilaansa ja koko opetusryhmänsäkin. Ajatteluun voi perehtyä syvemmin Kerro, katsotaan! -kirjan (Rahmel 2021) kautta. Tässä vasemmalla vielä siihen liittyvä portaikko, jonka askelmat johdattavat läsnäoloon, kohtaamiseen, luovaan liikkeeseen ja läsnäolossa tapahtuvaan oppimisen prosessiin. Siellä syntyy vuorovaikutuksessa tapahtuvaa oivaltamista, yhteisyyden tunnetta ja oppimisen iloa. Se konkretisoi esillä olevia aiheita ja niihin liittyviä kokemuksia. Prosessi saattelee yksilöt tai ryhmät omaan seikkailuunsa uutta löytääkseen. ■

Lähteet:

Jon Kabat-Zinn, J. (2012) Kehon ja mielen viisaus. Tietoisen läsnäolon parantava voima. Helsinki: Basam Books.

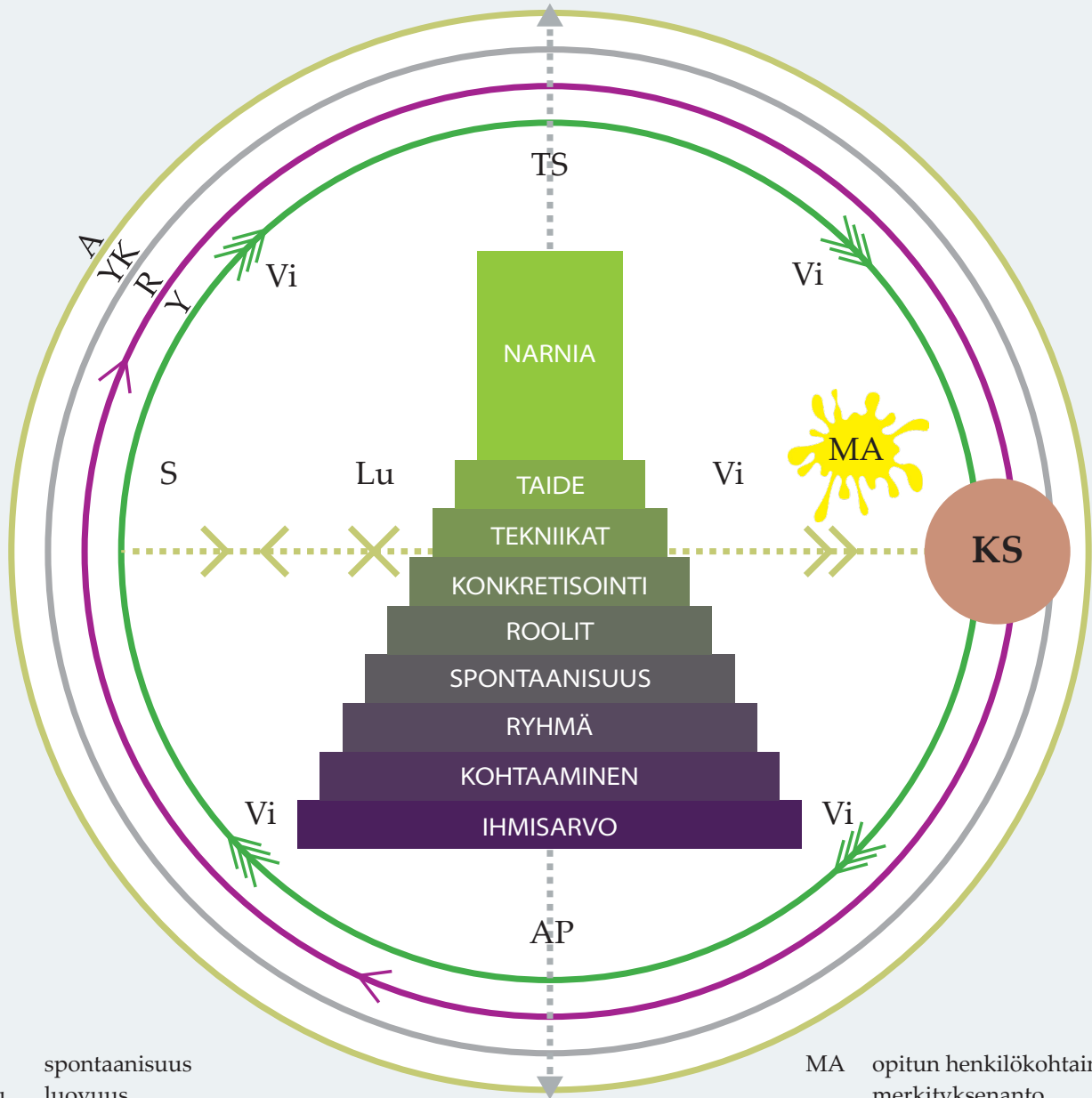
Jon Kabat-Zinn, J. (2021) Olet jo perillä. Tietoisen läsnäolon taito. Helsinki: Basam Books.

Rahmel, P. (2008). Kokemuksia psykodraaman ja tarinateatterin pedagogisesta soveltamisesta. Koh-ti sosiodynaamista oppimista.

Rahmel, P. (2012). Kerro, katsotaan! Opas narratiiviseen pedagogiikkaan. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Narratiivisen pedagogiikan portaikko

Narratiivinen pedagogiikka toteutuu spontaanisuuden ja luovuuden läsnäolossa. Tavoitteena on mahdollistaa elävä vuorovaikutus, joka kasvaa yhteisölliseen oppimiseen toiminnan, vuorovaikutuksen ja tarinallisen taiteen vuoropuhelussa.

S spontaanisuus
 Lu luovuus
 KS kulttuurisäilyke
 Vi virittäytyminen
 AP aika ja paikka
 TS tässä ja nyt -tila

MA opitun henkilökohtainen merkityksenanto
 Y yksilötaso
 R ryhmän taso
 YK yhteiskunnallinen taso
 A arkkityyppinen taso

Oppiminen on merkityksen antoa ja identiteetin rakentumista. Yhteys omiin tunteisiin ja mielekäs toiminta luovat itseluottamusta, joka on tärkeä osa hyvän elämän perustaa.